

доц. д-р ДИМИТЪР ДИНЕВ, СФЕ

Университет за национално и световно стопанство

Основател и председател на УС на АПИИ

(Асоциация за противодействие на икономическите измами)

Роден е през 1960 г. в гр. Нова Загора и в момента е доцент в катедра „Финансов контрол“ на Университета за национално и световно стопанство (УНСС), София.

През 1986 г. се дипломира като икономист-организатор в Тимирязевска селскостопанска академия в Москва, Русия и през същата година започва кариерата си като асистент в катедра „Финансов контрол на УНСС, „доктор по икономика“ става през 1999 г. в гр. София.

През 1990 г. специализира „Управленски контрол и одитинг“ в Лестърския университет; през 1991 г. (за 6 месеца) участва в международна професионална програма, организирана от Сметната палата на САЩ във Вашингтон, където взема участие в различни проверки, осъществявани от Нюйоркския офис на Сметната палата на САЩ (GAO-USA); през 2000 г. специализира в Института по публични финанси в Лондон, Великобритания в областта на финансовия одитинг и на одита на изпълнението на дейността; през 2003 г. провежда специализация в областта на проверяването за измами към Асоциацията на сертифицираните проверители на измами в гр. Остин, Тексас, САЩ.

В периода 2000 – 2001 г. е финансов директор в Пенсионно-осигурителна компания „Доверие“ АД, която е член на TWIN Financial Services Group NV; през периода 2001 – 2006 г. работи като съдружник и директор „Финансов мониторинг“ в „Омонит“ ООД, която е органът за мониторинг на концесията на ВиК услугите в София.

През 2004 г. създава Асоциацията за противодействие на икономическите измами (АПИИ), като в момента е председател на Управителния съвет.

От 2009 г. е едноличен собственик на консултантската фирма „Институт на експерт проверителите на измами“ и консултира много компании в областта на дизайна и приложението на системи за вътрешен контрол, контролни информационни системи, операционен одитинг, измерване на изпълнението на дейността и одитинга на изпълнението на дейността, анализа на финансовите отчети, при решаването на различни финансови, данъчни и свързани с измами проблеми, предимно в отраслите на промишлеността, строителството, пенсионното осигуряване и услугите.

Сертифициран проверител на измами е от 2004 г. и е редовен член на Асоциацията на сертифицираните проверители на измами (ACFE), САЩ, както и член на Комитета на преподавателите към същата организация. Професионалните му интереси са насочени към дизайна и приложението на ефективни системи за контрол, предотвратяването, разкриването и разрешаването на схеми на финансови измами и специализация в областта на икономическите, академични и компютърни измами.

Автор е на множество статии, самостоятелно и в съавторство, в научни и професионални издания в областта на дизайна и прилагането на системи за вътрешен контрол, управление на риска, разкриването, разследването и предотвратяването на икономически измами.

Автор е на книгата „Модерният вътрешен контрол“ (1999), базирана на изискванията на организацията COSO, и книгата „Икономическите измами“, първа и втора част (2006, 2012), както и притежава свой раздел като съавтор в книгата “Fraud Casebook: Lessons from the Bad Side of Business”, Wiley (2007).

Редовно изнася лекции по време на курсовете на АПИИ и други професионални групи и фирми, създава програми за тренинг за публични и частни компании.

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА ПРАНЕТО НА ПАРИ И НОВИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ЛИЦАТА, ПРЕДОСТАВЯЩИ СЧЕТОВОДНИ УСЛУГИ И ДАНЪЧНИ КОНСУЛТАЦИИ

Резюме

Прането на пари е международно признато като престъпление, което прикрива незаконните средства, генерирани чрез други предходни престъпления, и оказва големи негативни последици за икономиките и обществата в цял свят. Целта на тази студия е да изследва най-новите достижения в областта на борбата с изпирането на пари, предлагайки и нови подходи за изследване и противодействие, включващи въвеждането на термините „пари за изпиране“, генерирани от предходните престъпления, и „пред-пране“ – отнасящо се до етапа, предшестващ класическата фаза „пласиране (въвеждане)“. Настоящото ни национално законодателство за противодействие на прането на пари прехвърля основната част от тежестта за проверяване, оценяване на риска, разкриване и докладване за евентуално пране на пари на определени групи физически и юридически лица, към които спадат счетоводителите и регистрираните одитори. В тази студия се очертават и някои възникващи предизвикателства (и COVID-19) за тези две оценени като високо рискови групи професионалисти, отговорни за ефективното прилагане на законодателните изисквания.

Assoc. Prof. DIMITER DINEV, PhD, CFE
University of National and World Economy

**ANTI-MONEY LAUNDERING:
THE NEW CHALLENGES FOR PERSONS PROVIDING
ACCOUNTING SERVICES AND TAX ADVICE**

Summary

Money laundering is internationally recognized as a crime that conceals illicit funds generated by other previous crimes and has huge negative consequences for economies and societies all around the world. The aim of this study is to examine the latest developments of anti-money laundering, suggesting new approaches to research and counteraction, including the new terms "money for laundering" generated by previous crimes and "pre-laundering" - relating to the stage preceding the classical "placement" phase. Our current national anti-money laundering legislation shifts the bulk of the burden of customer due diligence, assessing risk, detecting and reporting possible money laundering to certain groups of individuals and legal entities, including accountants and registered auditors (CPA's). This study also outlines some emerging challenges (and COVID-19) for these two high risky groups of professionals responsible for the effective implementation of legislative requirements.

**ПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО НА ПРАНЕТО НА ПАРИ И НОВИТЕ
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ЛИЦАТА, ПРЕДОСТАВЯЩИ СЧЕТОВОДНИ
УСЛУГИ И ДАНЪЧНИ КОНСУЛТАЦИИ**

Увод/Introduction

Професионалните ми интереси в областта на противодействието на икономическите измами и прането на пари¹, опитът ми като преподавател на дисциплини, свързани с финансовите измами и прането на пари, както и консултантската ми практика като сертифициран проверител на измами (CFE) и основател на Асоциацията за противодействие на икономическите измами (АПИИ)² ме провокираха да осъществя настоящото изследване и да представя резултатите от него чрез тази студия. Повод за това изследване беше и възприетият с голям интерес мой доклад на тема „Общото между прането на пари и академичното плагиатство“³, представен на конференцията „100 години УНСС – 100 години право в УНСС“, организирана от Юридическия факултет на УНСС на 12 декември 2020 г.

Целта на тази студия е да представи изследване на най-новите

---

¹ Динев, Д. Икономическите измами – 2 част, София, ИЕПИ, 2012.

² Асоциация за противодействие на икономическите измами, www.acefraud.org

³ Докладът е публикуван в youtube на следния адрес: <https://youtu.be/dPJjyhsS04w>

достигания в областта на борбата с изпирането на пари, предлагайки и нови подходи за изследване и противодействие, включващи въвеждането на термините „пари за изпиране“, генерирани от предходните престъпления и „пред-пране“ – отнасящо се до етапа, предшестваш класическата фаза „пласиране (въвеждане)“.

Настоящото ни национално законодателство за противодействие прането на пари прехвърля основната част от тежестта за проверяване, оценяване на риска, разкриването и докладването за евентуално пране на пари на определени групи физически и юридически лица, към които спадат и счетоводителите и регистрираните одитори.

В тази студия се очертават някои възникващи предизвикателства за тези две оценени като високо рискови групи професионалисти, отговорни за ефективното прилагане на законодателните изисквания.

Задачите на изследването касаят описанието и анализа на всяко едно от представените по-долу предизвикателства, които могат да прераснат в реални проблеми, чиито решаване може да бъде иницирано чрез тази студия и последващите изследвания в тази област.

Обхватът на изследването включва изискванията на настоящия Закон за мерките срещу прането на пари (ЗМСИП) за посочените в:

„...**чл. 4 (...)** 12. регистрираните одитори и 13. лицата, които по занятие предоставят счетоводни услуги и/или консултации в областта на данъчното облагане, както и лицата, които като основна стопанска или професионална дейност предоставят, пряко или непряко чрез свързани с тях лица, съдействие под каквато и да е форма или съвети по данъчни въпроси;...“ **освен** „...§ 5 докато не докаже с официални, счетоводни и други документи, че посочената дейност не се извършва по занятие или е извършена случайно.“⁴

Използваните методи за изследване в настоящата студия се базират на проучването на информационни източници и изследвания, представени в интернет пространството, съществуващи международни и национални литературни източници, както и от опита ми, придобит от консултантската ми дейност и като сертифициран проверител на измами в САЩ (Certified Fraud Examiner – USA). Преводът от английски език на цитирани в изследването текстове е извършен от автора на тази студия.

Ограниченията на това изследване се отнасят до обхвата само на темата за противодействието на прането на пари, но не и за финансирането на тероризма и към изискванията на посочените по-горе задължени професионални групи – регистрирани одитори и счетоводители, упражняващи дейността си по занятие. Освен това, поради динамиката на международната регулация и промените в националното ни законодателство, включените в настоящата студия хипотези, твърдения и предложения не би трябвало да се възприемат като юридически съвет или консултация в ежедневната дейност на счетоводители и регистрирани одитори.

⁴ Закон за мерките срещу изпирането на пари, изм. и доп., ДВ, бр. 18 от 28 февруари 2020 г.

Настоящото изследване е представено чрез следната структура:

Част I: Обща характеристика

1. Същност и характеристика на прането на пари
2. Кратък литературен обзор на научните изследвания в национален мащаб относно противодействието на прането на пари

Част II. Юридически аспекти на противодействието на прането на пари и финансирането на тероризма

1. Исторически преглед на международните регулации и директиви на Европейския съюз
2. Национална законодателна регулация към настоящия момент

Част III. Нови(те) предизвикателства пред лицата, предоставящи счетоводни услуги и/или данъчни консултации, произтичащи от:

1. сложността и неяснотите в транспонираните от ЕС директиви за противодействие на пране на пари в националното ни законодателство;
2. недостатъчните или никакви познания за индикаторите за корупция, измами, „сива икономика“ и данъчни престъпления като предикатни престъпления и заплахи при оценката на риска;
3. въвеждане на нови термини „пари за изпиране“ и „пред-пране“ за етапа, предхождащ вече познатите класически етапи на пласиране, разслояване и интегриране, традиционно описващи процеса на пране на пари в световен мащаб;
4. недостатъчните или никакви познания за начините и методите за изпиране на пари от предикатните престъпления;
5. преводът от директивите на Европейския съюз на дю дилидженс като проверка и последствията от това;
6. други – чрез други изследвания и публикации.

Част I: Обща характеристика

1.1. Същност и характеристика на прането на пари

С историите на Ал Капоне, неговия счетоводител и пералните, които е ползвал като фасаден бизнес, прикриващ множеството му други престъпления, се запознах по време на участието ми в конференция на Асоциацията на сертифицираните проверители на измами (ACFE) през 2003 г. в Остин, САЩ. Посещавайки и Сан Франциско, от пристанището през известната мъгла се виждаше острова Алкатраз (Скалата) и сградата на известния затвор, в който чикагският гангстер Ал Капоне е излежал четири години и половина от цялата 11-годишна присъда за укриване на приходи от данъчно облагане, независимо от използването на „фасаден бизнес“ чрез обществени перални, прикриващи истинските му деяния –

незаконната търговия с алкохол, убийства, изнудвания и др.

От бизнеса с пералните е възникнал и терминът „пране на пари“, а в реалността **прането на пари** се дефинира като престъпление от повечето страни – членки на ООН, придържащи се към *Конвенцията на ООН срещу незаконен трафик на упойващи и психотропни вещества (1988) (Виенска Конвенция)*⁵ и *Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (2000 г.) (Конвенция от Палермо)*⁶.

Прането на пари е разгледано в член 3.1 от Конвенцията на ООН от Виена от 1988 г., описващ прането на пари като:

*„Преобразуването или прехвърлянето на собственост, като се знае, че такова имущество е получено от всяко престъпление (и), с цел прикриване или прикриване на незаконния произход на имуществото или за подпомагане на всяко лице, което е замесено в такова престъпление (и), да избегне правните последици от неговото действие.“*⁷

Според Офиса (Службата) на Обединените нации за наркотици и престъпления (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC):

„Прането на пари е процес, обичайно следващ три етапа, които в крайна сметка въвеждат изпраните средства в законната финансова система.

3 Етапа на прането на пари

- *Пласиране (въвеждане) placement (придвижване на средствата, които са в пряка връзка с извършено престъпление)*
- *Разслояване (прикриване на следата, за да се попречи на разкриването)*
- *Интегриране (въвеждане) (предоставяне на престъпника на вече легализираните средства)...*⁸

В резултат на това изследване добавяме и етапа „пред-пране“, който следва генерирането на незаконни средства от престъпни и законни дейности и „изчаква“ класическите познати етапи на пране на пари, посочени по-горе. Същността на този предлаган етап ще бъде разгледана в частта за предизвикателствата, посочени по-долу, а в следващите публикации – тази и други новости, които в действителност ще са приноси в международен мащаб, ще бъдат представени по-подробно!

Противодействието на прането на пари винаги включва и финансирането на тероризма, който, за съжаление, имаше проявления и в нашата страна чрез атентата на летището в Бургас. Затова, въпреки ограничението за обхват, накратко включвам и коментара на UNODC, цитиран по-горе, а именно, че:

⁵ https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf, посетен за последен път на 23.12.2020 г.

⁶ <https://cutt.ly/ugVPK4g>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.

⁷ https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf, посетен на 23.12.2020 г.

⁸ <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>, посетен на 23.12.2020 г.

„...Терористите и терористичните организации обикновено се нуждаят от пари, за да се издържат и да извършват терористични актове. Финансирането на тероризма обхваща средствата и методите, използвани от терористичните организации за финансиране на дейности, които представляват заплаха за националната и международната сигурност...

...Процесът на финансиране на тероризма обикновено е линеен и генерираните пари се използват за пропагандиране на терористични групи и дейности.

Той може да бъде разделен на следните етапи:

- Генериране (привличане)
- Съхраняване
- Придвижване
- Използване...“

Адресирайки растящата загриженост относно прането на пари и неговото противодействие, на срещата на върха на страните от „Г-7“ в Париж през 1989 г. е създадена Работна група за финансови действия срещу изпиране на пари (FATF)⁹, чиято цел е разработване на стратегия и политики за координиране на международните усилия в тази насока. FATF прави кратко описание на етапите на процеса, които повтарят посоченото по-горе класическо описание на етапите: пласиране, разслояване и интегриране. Една от първите задачи на FATF е да се разработят препоръки, общо 40+9, които през 2020 г. са представени вече и като стандарти¹⁰, посочващи мерките, които националните правителства трябва да предприемат за изпълнение на ефективни програми за противодействие на изпирането на пари.

Тези препоръки, представяни вече и като стандарти, са транспонирани и в директивите на Европейския съюз (ЕС), касаещи борбата с прането на пари, за които ще стане дума накратко в изложението по-долу.

Прането на пари се оказва, че е огромен и печеливш бизнес в световен мащаб, който успешно се развива вследствие на почти всички престъпления, генериращи пари и печалби. Перачите на пари може и да не са завършили в Харвард, но могат да наемат завършили там и да ползват техните консултации. Ето защо противодействието на прането на пари не може да се похвали, че е голям и печеливш бизнес, за което твърдение могат да бъдат ползвани малкото и често критикувани изследвания относно мащаба и размера на изпираните пари.

Офисът на ООН за наркотиците и престъпленията (UNODC) е провел проучване, за да определи размера на незаконните средства, генерирани от наркотрафик и организирани престъпления, и да се разследва до каква

⁹ FATF, <https://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering>, Последно посетен на 23.12. 2020 г.

¹⁰ FATF (2012-2020), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France, www.fatf-gafi.org/recommendations.html

степен тези средства се изпират. Докладът изчислява, че през 2009 г. доходите от престъпления възлизат на 3,6% от световния БВП, като са изпрани 2,7% (или 1,6 трилиона щатски долара).¹¹

За сравнение, приетият наскоро бюджет на Европейския съюз (ЕС) за периода 2021 – 2027 г. е 1.074 трилиона евро + 750 милиона евро дълг от публичните пазари.¹² Накратко, прането на пари потвърждава своята огромна роля върху икономиките в цял свят и, разбира се, върху нашата страна.

Ето защо, може би, на цитирания по-горе сайт, FATF счита, че към направените оценки трябва да се отнасяме критично, защото те приблизително представят размера на прането на пари. Разбира се, няма как да има точни статистически данни за ефектите от извършените престъпления, дори те да са разкрити и оценени и паричните последици да бъдат прикрити чрез прането на пари. Явно и поради тази причина FATF не публикува никакви данни по тази тема.

Негативни ефекти от прането на пари

Основният негативен ефект върху националната икономика и върху финансовата система се състои в това, че прането на пари спомага за формирането и стимулира развитието на престъпните дейности – „сивата икономика”, корупцията, наркотрафика и контрабандата, тероризма и много други, тъй като престъпниците стават все по-богати и по-силни, използвайки като инвестиции изглеждащите вече чисти пари.

От друга страна, общопризнато е, че икономическото и политическото влияние на престъпните организации намалява ефективността на усилията на страните в преход към изграждане на демократични общества. Практически, прането на пари се явява престъпление, съпътстващо всяко друго, чрез което се генерират незаконни постъпления или имотни облаги.

Ефектите върху финансовите отчети

Перачите на пари се стремят да използват бизнес предприятията повече като канали, отколкото като средства за пряко изземване на активи. Поради тази причина прането на пари може значително да засяга финансовите отчети, използвайки методите за пране на пари чрез отчета за приходите и разходите (отчет за всеобщия доход) и счетоводния баланс (отчета за финансовото състояние).

Вследствие на това много вероятно е да се очаква дейностите по прането на пари да бъдат разкрити при одита на финансовите отчети. Освен това, докато повечето измами водят до загуба или липса на активи или приходи, прането на пари включва манипулиране на големи

¹¹ https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2011/October/illicit-money_-how-much-is-out-there.html

¹² https://money.bg/politics/es-prie-paketa-ot-750-miliarda-evro-sled-kato-polsha-i-ungariya-vdignaha-vetoto-si.html?utm_source=news.bg&utm_medium=article&utm_campaign=sidebar

количества незаконни средства, за да ги отдели колкото се може по-бързо от техния източник и да ги направи неоткриваеми чрез различни методи за включването им във финансовите отчети.

И тъй като дейностите по пране на пари могат да оказват както пряк, така и косвен ефект върху финансовите отчети на предприятието, те трябва да бъдат съществени и от голямо значение за счетоводителите и регистрираните одитори.

И в обобщение на посоченото по-горе бихме могли да приемем вече публикуваните мои твърдения, че:

*„Нещата, които перачът на пари и парични инструменти желае да постигне, са: 1) да премести парите, 2) да намали тяхното количество и 3) да промени техния валутен характер, за 4) да стане възможно оправданието, 5) изразходването или 6) инвестирането им, като в същото време 7) ги укрива от обявяване и 8) от облагането им с данъци. Всички тези действия са форми на изпиране на пари”.*¹³

Към цитирания текст по-горе мога само да добавя, че преди „1) да премести парите“ – в това изследване за първи път в световната методология въвеждаме термините „пари за изпиране“ и „пред-пране“ за етапа, предхождащ традиционно описаните досега три етапа, за което ще стане дума по-долу.

1.2. Кратък литературен обзор на научните изследвания в национален мащаб относно противодействието на прането на пари

Проучването ми чрез Google Search показва, че интернет пространството изобилства с публикации на английски език¹⁴, но това не се отнася до изданията на български език, особено за актуални научни изследвания, които да са посочени чрез платформата COBISS+¹⁵.

По-значимите актуални изследвания и публикации на български език са свързани с автори като Недялко Вълканов чрез дисертационния му труд¹⁶, последващите му публикации за банките и прането на пари¹⁷, за compliance и финансовото регулиране¹⁸, с акценти от последните промени¹⁹ и други интересни и полезни публикации²⁰. Общото за публикациите на повечето български автори – преподаватели, изследователи и практикуващи като Георги Петрунов с последния си

¹³ Динев, Д. Икономическите измами, 2 част, ИЕПИ, 2012, стр. 186.

¹⁴ <https://cutt.ly/7h1NbjI>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.

¹⁵ <https://cutt.ly/8gVc7Ws>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.

¹⁶ Вълканов, Н. Прането на пари в банковата система (механизми, диагностика, мерки за противодействие) – Дисертация за доктор, ИУ-Варна, 2012.

¹⁷ Вълканов, Н. Банковата система и прането на пари, Варна: Е-литера Софт, 2019.

¹⁸ Вълканов, Н. Compliance в помощ на финансовото регулиране, Наука и икономика, Варна, 2019.

¹⁹ Вълканов, Н. Акценти от последните промени в нормативната рамка срещу прането на пари, Известия – ИУ Варна, 1/2019.

²⁰ Valkanov, N., Smart Compliance or How New Technologies Change Customer Identification Mechanisms in Banking, Electronic Journal “Economics and Computer Science” issue 3, 2019, Varna.

съавторски учебник²¹, Николай Алдимиров²² и други, е проследяването на процеса на пране на пари и противодействието му в банковия сектор.

Прави впечатление и статията на главния прокурор в момента в съавторство с Николай Марин.²³ Що се отнася до дейността на регистрираните одитори, единствено наскоро Али Вейсел²⁴ насочва професионалните си изследвания и в областта на прането на пари и противодействието му.

Самият Институт на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС) публикува през 2014 г. преводи на публикации на холандски (тогава) автори²⁵ и на FATF от 2006 г.²⁶

В действителност досега липсват изследвания и публикации за противодействието на прането на пари от лицата, предоставящи счетоводни услуги и данъчни консултации по занятие, въпреки че регистрираните одитори също биха могли, а и оказват такива услуги чрез притежавани фирми, юридически обособени като независими от конкретната им одиторска дейност като услуга.

Но чрез тази студия авторът се надява, че ще предизвика множество дискусии и иницирането на подобни изследвания с последващи полезни и приноси публикации.

Част 2. Юридически аспекти на противодействието на прането на пари и финансирането на тероризма

1. Исторически преглед на международните регулации и директиви на Европейския съюз (ЕС)
2. Национална законодателна регулация към настоящия момент

2.1. Исторически преглед на международните регулации и Директиви на Европейския съюз (ЕС)

Без минало няма настояще и затова преди да разгледаме конкретните дефиниции на прането на пари в националното ни законодателство, нека накратко проследим какво се е случило и случва в световен и европейски мащаб по отношение на регулацията на противодействието на изпирането на пари и финансирането на тероризма.

²¹ Петрунов, Г., Т. Трифонов. Противодействие и отнемане на незаконно придобито имущество, ИК-УНСС, 2020 г.

²² Алдимиров, Н. Процесът на изпиране на пари и превенцията му в търговските банки, ИК-УНСС, 2017.

²³ Гешев, И., Н. Марин. Системата „хавала“ – между обичайното право и организираната престъпност, Economics and Law, Volume: II, Issue: I, 2020, pp. 1-15.

²⁴ Вейсел, Али. Отговорности на регистрирания одитор за прилагане на мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма, ВУЗФ.

²⁵ Соня Корстание-Мааскант и Дирк Колкман. Специфични насоки относно спазване изискванията на Закона за (предотвратяване) изпирането на пари и финансиране на тероризма от счетоводители, данъчни консултанти, счетоводни фирми и всички останали институции, посочени в член 1, параграф 1 а, подточка 11, 12 и 13 от Закона за (предотвратяване) изпирането на пари и финансиране на тероризма, ИДЕС, бр. 2/2014 г.

²⁶ FATF-GAFI, Изпиране на пари посредством търговски сделки, ИДЕС, бр. 3/2014.

Вече стана дума по-горе, че Работната група за финансови действия (FATF) е една от най-влиятелните и важни организации по отношение на борбата с финансови престъпления като пране на пари, финансиране на тероризъм и различни форми на корупция. Междуправителствената институция, основана през 1989 г., се състои от 37 страни членки (Р България не е член) и е със седалище в Париж. Нейните 40+9 препоръки са в основата на създадените от Европейския съюз директиви и са актуализирани вече като стандарти през 2020 г.²⁷

Директивите на ЕС за изпиране на пари (Anti-Money Laundering Directives – AMLD) се публикуват периодично от Европейския парламент, за да се прилагат от държавите членки като част от вътрешното законодателство и имат за цел да предотвратят изпирането на пари и финансирането на тероризма, както и да създават последователна регулаторна среда в целия ЕС. Стремешът е това да се постигне чрез описание и предписание за справяне с нововъзникващите схеми и методи за изпиране на пари и финансиране на тероризма, което да доведе до намаляване на пропуските и неефективните усилия при прилагане на нормативните изисквания в тази насока.

При издаването на ЕС директивите за борба с изпирането на пари задължително се определя и дата за прилагане, до която трябва да се транспонира (въведе) директивата по подходящ начин в съответните законодателства на държавите членки. Тъй като периодите на прилагане могат да продължат няколко години, а през това време могат да се появят нови заплахи за пране на пари и финансиране на тероризма, ЕС издава нови директиви за борба с изпирането на пари, за да отразява промените в методологията и санкциите чрез най-добрите практики в областта на борбата с прането на пари и финансирането на тероризма.

По време на писането на настоящата студия Европейската комисия вече е предложила да се въведе Шестата директива за изпиране на пари, но в момента все още е в сила Петата директива за изпиране на пари чрез действащия в момента Закон за мерките срещу изпирането на пари.

Първата директива за изпиране на пари (1 AMLD) е приета от Европейския съюз (ЕС) през 1991 г.²⁸, като основната ѝ насоченост е към престъпления, свързани с наркотици, и затова въвежда изисквания за кредитните и финансовите институции да проверяват самоличността на своите клиенти и да докладват за всякакви съмнения за пране на пари.

Втората директива за изпиране на пари (2 AMLD)²⁹ заменя първата директива през 2001 г. и има за цел да приведе законодателната рамка на ЕС за изпиране на пари в съответствие с препоръките на Работната група за финансови действия (FATF) от онова време. 2 AMLD разширява както обхванатия бизнес, така и предикатните престъпления, по отношение на които може да се приложи пране на пари.

²⁷ FATF (2012-2020), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France, www.fatf-gafi.org/recommendations.html

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0308:EN:HTML>

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0097>

Третата директива за изпиране на пари (3 AMLD)³⁰, въведена от ЕС през 2005 г., разширява обхвата на рамката за борба прането на пари, като включва в обхвата и някои нефинансови институции и професии като правни услуги и счетоводство. Тази директива въвежда използването на подхода, базиран на риска (Risk Based Approach – RBA), за дю дилиджънс на клиентите (Customer Due Diligence – CDD), както и концепцията за опростен дю дилиджънс и засилен дю дилиджънс (Enhanced Due Dilligence).

Необяснимо и непроситимо е терминът „дю дилиджънс“ да бъде превеждан като проверка – но ако това се е случило поради незнание преди 15 години, крайно време е преводачите да коригират своята принципна грешка, защото „дю дилиджънс“ в действителност е частно разследване, независимо от това дали някои „професионалисти“ го превеждат като проучване, детайлна проверка и др. По-подробно на съдържанието на този термин ще се спрем накратко в частта за предизвикателствата, а в детайли – в следващи публикации.

И нека продължим с промените, въведени чрез **Четвъртата директива за борба с изпирането на пари** (4 AMLD)³¹, които подкрепят различни разпоредби на 3 AMLD с цел ограничаване прането на пари и финансирането на тероризма, както и да се увеличи прозрачността за собствеността във фирмите. Тези последователни промени привеждат ЕС в съвместимост с най-новите насоки на FATF, като спомагат за осигуряване на глобална съгласуваност в политиките за борбата с прането на пари.

Много физически и юридически лица, които преди това не са били обхващани, вече се считат за „задължени субекти“ според 4 AMLD. Това означава, че повече групи физически и юридически лица вече трябва да се съобразят с различните разпоредби на директивата, включително изискванията за задължителната проверка на клиентите си. Задължени субекти според 4 AMLD вече са всички кредитни и финансови институции, различни определени нефинансови предприятия и професии и хазартни услуги (при 3 AMLD са обхванати само казината).

Освен това случайни сделки (транзакции) – т.е. всяка транзакция извън бизнес отношения – от 10 000 евро или повече също са обхванати от регламентите, както и транзакциите, които ЕС определя като „прехвърляне на средства“ над 1000 евро. Отделните държави членки имат възможността да определят и по-ниски прагове, ако считат това за необходимо.

С други думи, след приемането на Четвъртата директива на ЕС (4 AMLD) става ясно, че ще трябва да бъдат наблюдавани повече сделки (транзакции) и да се извършва дю дилиджънс (проверка) на повече клиенти.

Освен това продуктите за електронни пари за първи път са специално регламентирани чрез 4 AMLD. Става ясно все пак, че държавите членки

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32005L0060>

³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849>

имат право на преценка да си позволят някои изключения от този регламент, стига да са изпълнени определени условия. Те включват ограничения, че платежният инструмент, като предплатена карта, не може да побере повече от 250 евро, не може да активира повече от 250 евро при месечни транзакции, да се използва единствено за закупуване на стоки или услуги и да не може да бъде зареждана (финансирана) анонимно. Ако дадена страна реши да облекчи изискванията на проверката на клиентите, касаещи електронните пари, тя все пак трябва да гарантира, че емитентите извършват достатъчно наблюдение на транзакциите и емитентите трябва да докажат, че рисковете, свързани с електронните пари, са ниски.

Но едно е тогава да се пишат изисквания, а друго е на практика те да бъдат ефективно прилагани, което и сега е трудно приложимо поради трудността на доказване – кое как и кога се е случило.

Според 4 AMLD, независимо от каквито и да било прагове или освобождавания, дъ дилидженс на клиента (комплексна проверка) винаги е трябвало да се извършва, ако има съмнение за потенциално пране на пари или финансиране на тероризма. Освен това комплексна проверка е трябвало да се извърши отново, ако е възникнало съмнение относно адекватността и/или достоверността на получената по-рано информация.

Според 4 AMLD, а и сега, държавите от ЕС трябва да изискват от задължените според тяхната юрисдикция субекти да поддържат актуална информация за собствеността в централен регистър, който е достъпен за органи, задължени субекти и публични лица с легитимен интерес като журналисти или неправителствени организации.

Освен това тук дефиницията за краен собственик или бенефициер се променя. Ключовият фактор при определянето на това кой е краен собственик, е кой все още притежава или контролира над 25% от акциите или правата на глас в юридическо лице, като същевременно 4 AMLD позволява на висшия мениджмънт да бъде възприеман като действителни собственици в случаите, когато горните критерии не могат да бъдат определени.

Новото тук е, че чрез 4 AMLD се въвежда подходът, базиран на риска, и се засилват изискванията към прилагането му. Според този подход задължените субекти още тогава са били задължени да идентифицират и оценят риска, като вземат предвид фактори като клиенти, държави или географски райони, продукти, услуги, транзакции или канали за доставка. Тези оценки на риска трябва да бъдат актуализирани и да се предоставят на държавните регулатори. Според директивата по-големите компании също могат да бъдат задължени да възложат независим одит на техните процедури за съответствие.

Преразгледаните регламенти също така изискват от задължените субекти да въведат процедури, базирани на риска, за да определят дали клиентите или крайните действителни собственици са политически представени лица (Politically Exposed Persons – PEPs), с превод в нашето законодателство „видни политически личности (ВПЛ)“. Те изясняват, че за ВПЛ винаги трябва да се прилага разширена комплексна проверка и че за установяване или продължаване на бизнес отношения с тези лица е необходимо одобрение от висшето ръководство.

Освен това както местните, така и чуждестранните ВПЛ вече са обхванати от 4 AMLD (преди това местните ВПЛ не са били предмет на разширена комплексна проверка). Тук е важно да отбележим, че процедурите за разширената комплексна проверка трябва да продължат най-малко 12 месеца след напускането на длъжността, въпреки че държавите членки могат да наложат по-дълъг период.

Четвъртата директива (4 AMLD) определя и данъчните престъпления като предикатни престъпления и ги включва в обхвата за проверки от задължените субекти.

От друга страна, санкциите за физически и юридически лица, които не се съобразяват с Четвъртата директива за изпиране на пари, също са актуализирани – и сега е задължително държавите от ЕС да налагат тези санкции.

На онези, които нарушават разпоредбите на 4 AMLD, би трябвало да им бъде налагана максимална глоба в размер поне на два пъти размера на ползата, получена от нарушението, или поне 1 милион евро, а за нарушения, свързани с кредитни или финансови институции, санкциите са още по-строги: юридическите лица би трябвало да получат максимална глоба от поне 5 милиона евро или 10% от общия годишен оборот, докато физическите лица ще получат максимална глоба от поне 5 милиона евро.

Петата директива (5 AMLD)³² с дата на изпълнение 10 януари 2020 г. е транспонирана в последните изменения на Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМСИП) и споделя голяма част от съдържанието на 4 AMLD с разпоредби за укрепване и разширяване на съществуващите регулации, като предлага и нови регулаторни мерки за криптовалутите (електронните пари).

Чрез 5 AMLD се въвежда юридическа дефиниция за криптовалута (електронни пари) и включва както криптовалутите, така и борсите за криптовалута под обхвата на съществуващите разпоредби за противодействието на изпирането на пари. Според 5 AMLD доставчиците на криптовалутни услуги трябва да се регистрират във финансовите органи, а звената за финансово разузнаване придобиват и правомощия да получават имената и адресите на собствениците на криптовалута.

Чрез 5 AMLD се намалява предишният лимит за транзакции на предплатени карти на 150 евро и на 50 евро за онлайн транзакции. Транзакциите от предплатени карти, издадени извън ЕС, вече са

³² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>

забранени, освен ако не са издадени на територия с еквивалентни на ЕС стандарти за борба с прането на пари/тероризма.

Според 5 AMLD търговците на стоки с висока стойност, като произведения на изкуството, стават обект на задължения за отчитане и се прилагат мерки за комплексна проверка на клиента, когато участват в транзакции от 10 000 EUR или повече. За да се подпомогне борбата с финансирането на тероризма, историческите, културните и археологическите артефакти също попадат в обхвата на правилата за борба с прането на пари и финансирането на тероризма.

Според 5 AMLD централизираните регистри на крайните бенефициенти на собственост вече трябва да са публично достъпни, а също е въведено изискване за частни регистри за банкови сметки на такива собственици. От страните – членки на ЕС, вече се изисква както да направят своите списъци за крайните собственици, взаимосвързани между държавите, така и да засилят механизмите си за проверка.

Петата директива въвежда и изискването за държавите членки да извършват задължително разширена комплексна проверка (EDD) на клиенти от високорискови трети държави, за да се справят по-добре с възможните проблеми при прилагането на изискванията за противодействие на прането на пари и финансиране на тероризма.

Друго изискване, въведено чрез 5 AMLD, е, че държавите членки трябва да публикуват публично достъпни функционални списъци на видните политически личности, като ЕС също публикува свой списък на такива личности на ниво ЕС. Функционалните списъци съдържат политическите позиции, които се считат за политически обвързани, но не се посочват конкретните имена на лицата, за които тези позиции се отнасят.

Най-новата директива на ЕС за изпиране на пари е 6 AMLD, заменяйки 5 AMLD и 4 AMLD преди това. Всяка директива добавя или актуализира регулаторни задължения за правителствата на държавите членки. Подробеностите за тази най-нова директива накратко са посочени по-долу.

Шестата директива на Европейския съюз за борба с изпирането на пари (6 AMLD)³³ влезе в сила за държавите членки на 3 декември 2020 г. и трябва да бъде приложена от финансовите институции до 3 юни 2021 г. След 5 AMLD, която широко укрепва съществуващите разпоредби за борбата с прането на пари и финансирането на тероризма, тази следваща директива има за цел да даде възможност на финансовите институции и компетентните органи да направят повече в борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма чрез разширяване на обхвата на съществуващото законодателство, изясняване на някои регулаторни подробности и затягане на наказателните санкции като цяло.

С Шестата директива (6 AMLD) се хармонизира определението за пране на пари в целия ЕС с цел премахване на пропуските във

³³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.284.01.0022.01.ENG

вътрешното законодателство на държавите членки. По-подробно, като отговор на променящите се криминални методологии и законодателни приоритети, 6 AMLD предоставя хармонизиран списък на 22-те предикатни престъпления, които предхождат прането на пари, включително някои данъчни престъпления, престъпления в областта на околната среда и киберпрестъпления. Включването на киберпрестъпността като предикатно престъпление е важно, тъй като за първи път е добавено в този контекст в директива на ЕС за пране на пари.

Когато хармонизираният списък на предикатни престъпления влезе в законна сила, фирмите в държавите членки ще трябва да гарантират, че техните програми за борба с прането на пари могат вече да се справят с възникналата нова рискова среда. Това означава, че на задължените лица може да се наложи отново да обучават или да преквалифицират служители и да коригират своите програми за борба с прането на пари, за да гарантират, че могат да откриват подозрителни дейности или съмнителни сделки, свързани с предикатните престъпления.

6 AMLD разширява броя на престъпленията, които попадат в определението за пране на пари. Когато директивата влезе в сила, „подпомагане и подбуждане“ също ще се отнася за прането на пари и ще бъде обект на същите наказателни санкции. Преди 6 AMLD регламентите на ЕС за пране на пари се стремят само да наказват тези, които са се възползвали пряко от акта за пране на пари, но съгласно новите правила, така наречените „подбуждачи“ също ще бъдат виновни по закон. В нашия Наказателен кодекс вече тези действия са включени към дефиницията на престъплението.

На практика „подпомагане и подбуждане“ означава, че всеки, който помага на перачите на пари, сам ще е извършил престъплението за пране на пари: този разширен обхват включва и всеки, който е заловен за подбуждане към пране на пари или опит за пране на пари. Подобно на хармонизирания списък с предикатни престъпления, като част от отговора си за борбата с тях, задължените лица би трябвало да предприемат мерки, за да гарантират, че техните програми за съответствие са създадени, за да откриват и предотвратяват подпомагането и насърчаването на изпирането на пари.

Съгласно настоящите законови правила само физическите лица могат да бъдат наказани за престъплението за пране на пари. 6 AMLD обаче налага разширяването на обхвата на наказателната отговорност, за да позволи наказанието на юридически лица като компании или партньорства. Новите правила означават, че юридическо лице ще се счита за виновно за престъплението пране на пари, ако се установи, че не е успяло да попречи на „насочващ ум“ от компанията да извършва незаконната дейност.

На практика новите правила ще прехвърлят отговорността за борбата с прането на пари както върху конкретни мениджъри на предприятия, така и на отделни служители в тях.

Разширяването на наказателната отговорност в този контекст има за цел да привлече отговорността на по-големите компании в глобалните усилия за борба с изпирането на пари. Този ход ще позволи на финансовите власти по-добре да насочат усилията си към организации, които не прилагат ефективно мерките срещу изпирането на пари. Наказанията за юридически лица могат да варират от временна забрана за дейност или съдебен надзор до постоянно затваряне. Но санкциите от такъв характер едва ли скоро или пък трудно ще намерят приложение на практика у нас.

6 AMLD въвежда минимална присъда от затвор от четири години за престъпления, свързани с пране на пари (предишното изискване за минимално наказание е една година). Според новите правила съдиите също ще имат правомощия да налагат санкции и глоби на физически лица и да изключват юридически лица от достъп до публично финансиране.

Увеличените срокове за затвор при престъпление за пране на пари и потенциалните финансови последици са част от усилията на ЕС за постигане на последователност в регулирането на противодействието на прането на пари и финансирането на тероризма във всички държави членки и отразяват ангажимента на Европейския парламент за по-стриктно прилагане на правилата за борбата с прането на пари. Много държави – членки на ЕС, вече прилагат размери на наказания за пране на пари, надвишаващи минималните присъди в затвора, изисквани от 6 AMLD. България е една от тях.

Престъплението пране на пари може да включва двойна престъпност, което означава, че предикатното престъпление може да бъде извършено в една юрисдикция, преди финансовите постъпления да бъдат „изпрани“ в друга. 6 AMLD разглежда въпроса за двойната престъпност, като въвежда специфични изисквания за обмен на информация между юрисдикциите, така че наказателно преследване за свързаните престъпления да може да се проведе в повече от една държава – членка на ЕС.

На практика предписанията на 6 AMLD за двойна престъпност изискват от държавите – членки на ЕС, да инкриминират определени предикатни престъпления независимо дали са незаконни в тази юрисдикция, или не. Тези предикатни престъпления са тероризъм, трафик на наркотици, трафик на хора, сексуална експлоатация, рекет и корупция. Като част от процеса държавите членки, участващи в наказателното преследване, ще работят заедно за централизиране на съдебните производства в рамките на една юрисдикция.

6 AMLD определя и редица фактори, които властите трябва да вземат предвид, когато решават как и къде да водят наказателно преследване, включително държавата на произход на жертвата, националността (или местопребиваването) на потенциалния престъпник и юрисдикцията, в която е извършено престъплението.

Накратко – какво предстои?

По време на предстоящия период на прилагане на тази директива (до 3 юни 2021 г.) задължените физически и юридически лица ще трябва да се опитат да разберат логиката на коригирания регулаторен обхват, който 6 AMLD ще въведе, включително новите предикатни престъпления, които трябва да бъдат наблюдавани, а и новата рискова среда, в която те ще работят. В допълнение към управлението на своите ресурси за борба с прането на пари и финансирането на тероризма, както и обучението на персонала за спазване на тези изисквания, задължените лица ще трябва да преразгледат своите методики и технологии, за да могат да гарантират, че имат способността да изпълняват новите си задължения за мониторинг и проследяване на сделки и на транзакции. Тези изисквания поставят много предизвикателства и за дейността както на лицата, предоставящи счетоводни услуги и/или данъчни консултации, така и на регистрираните одитори.

2.2. Национална законодателна регулация към настоящия момент

Приетият и изменен наскоро нов Закон за мерките срещу изпирането на пари и Правилникът за приложението му се базират на 5 AMLD, чрез която се въвежда подходът, основаващ се на оценката на риска. Чрез нивата и видовете действия, които трябва да се предприемат от 39-те групи физически и юридически лица, отговарящи за проверките на своите клиенти, подходите им ще се различават в зависимост от естеството и тежестта на рисковете, изясняването на видовете ситуации, при които ще се изисква провеждането на задължителните комплексни проверки, а в други ситуации – опростени комплексни или разширени комплексни проверки на клиентите.

Въведени са и нови правила относно разширената дефиниция на видни политически личности (politically exposed persons – PEPs) и засилената надлежна проверка винаги ще е подходяща, когато сделките и транзакциите включват такива личности.

Включването на данъчните престъпления като предишни (предикатни) престъпления, националната оценка на риска, засилването на санкционните правомощия и изисквания за координиране на трансгранични действия, информирането на ДАНС за съмнителни сделки и операции и др. биха довели до увеличаване на прозрачността на база на изискванията към компаниите да разполагат и предоставят информация за тяхната действителна собственост и собственици и да предоставят тази информация на разположение на надзорните органи, които извършват задължителните проверки.

И тъй като в България юристите считат, че не е редно нормативен акт по принцип да бъде преразказван или цитиран по памет, накратко представяме съдържанието на Закона за мерките срещу изпирането на

пари (ЗМСИП)³⁴ (към 23 декември 2020 г.)

„...Чл. 2. (1) Изпиране на пари по смисъла на този закон, когато е извършено умишлено, е:

1. (...в сила от 28.05.2019 г.) преобразуването или прехвърлянето на имущество, със знанието, че това имущество е придобито от престъпление или от акт на участие в престъпление, за да бъде укрит или прикрит незаконният произход на имуществото или за да се подпомогне лице, което участва в извършването на такова действие с цел да се избегнат правните последици от деянието на това лице;

2. (...в сила от 28.05.2019 г.) укриването или прикриването на естеството, източника, местонахождението, разположението, движението, правата по отношение на или собствеността върху имущество, със знанието, че това имущество е придобито от престъпление или от акт на участие в престъпление;

3. (...в сила от 28.05.2019 г.) придобиването, владението, държането или използването на имущество със знание към момента на получаването, че е придобито от престъпление или от акт на участие в престъпление;

4. участието в което и да е от действията по т. 1 – 3, сдружаването с цел извършване на такова действие, опитът за извършване на такова действие, както и подпомагането, подбуждането, улесняването или даването на съвети при извършването на такова действие или неговото прикриване.

(2) (... в сила от 28.05.2019 г.) Знанието, намерението или целта, изисквани като елемент на посочените в ал. 1 дейности, могат да бъдат установени на база обективни фактически обстоятелства.

(3) (...в сила от 28.05.2019 г.) Изпиране на пари е налице и когато престъплението, от което е придобито имуществото по ал. 1, е извършено в друга държава членка или в трета държава и не попада под юрисдикцията на Република България...“

Според Наказателния кодекс (към 23 декември 2020 г.) прането на пари е дефинирано като престъпление от общ характер по следния начин:

„...Чл. 253. (...в сила от 13.10.2006 г.) Който извърши финансова операция или сделка с имущество или прикрива произхода, местонахождението, движението или действителните права върху имущество, за което знае или предполага, че е придобито чрез престъпление или друго общественоопасно деяние, се наказва за изпиране на пари с лишаване от свобода от една до шест години и глоба от три хиляди до пет хиляди лева.

(2) (... в сила от 13.10.2006 г.) Наказанието по ал. 1 се налага и на този, който придобие, получи, държи, използва, преобразува или спомогне по какъвто и да е начин за преобразуването на имущество, за което знае или предполага към момента на получаването му, че е придобито чрез престъпление или друго общественоопасно деяние.

³⁴ <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2137182924>, посетен за последен път на 10.11.2020 г.

(3) (Предшна ал. 2, доп., ДВ, бр. 26 от 2004 г.) Наказанието е лишаване от свобода от една до осем години и глоба от пет хиляди до двадесет хиляди лева, когато деянието по ал. 1 и 2 е извършено:

1. (изм., ДВ, бр. 26 от 2004 г.) от две или повече лица, сговорили се предварително, или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група;...“³⁵

Накратко, изпирането на пари включва подготовката, осъществяването и приемането на резултата от действия, чрез които парични средства или друго имущество, както и добитото от тях, станали притежание на дадено лице чрез или по повод на престъпление, се въвеждат в стопанския оборот.

Но нека вече преминем към предизвикателствата!

Част III. Нови(те) предизвикателства пред лицата, предоставящи счетоводни услуги и/или данъчни консултации

Счетоводителите и регистрираните одитори са свикнали на какви ли не предизвикателства, генерирани от лавината изисквания на постоянно променящите се търговски, данъчни, одиторски и счетоводни регулации. Те са включените в чл. 4 на ЗМСИП като задължени субекти – регистрирани одитори под № 12, а лицата, предоставящи счетоводни услуги и/или данъчни консултации – под „фаталното“ число № 13 и са оценени от ДАНС в резюмето на тяхната Национална оценка на риска, публикувана в началото на 2020 г., като групи с „висок риск“:

“...Високорисковите сектори включват лицата, които по занятие извършват правни консултации, и лицата, които по занятие извършват счетоводни услуги и/или консултации в областта на данъчното облагане, от гледна точка на регулацията и ролята им в сложни бизнес и имотни сделки, учредяването и управлението на дружества, както и улесняването на международни трансакции, вкл. с офшорни юрисдикции.”³⁶

Регистрираните одитори като собственици или съсобственици на счетоводни фирми също могат да предоставят счетоводни услуги и данъчни консултации и затова предизвикателствата пред групите в чл. 4 на ЗМИП с номера 12 и 13 ще ги касаят съвместно. Това се потвърждава и от статистическите данни за 4-те най-големи одиторски и консултантски фирми за 2019 г, които показват, че приходите им от данъчни и други услуги надвишават приходите им от одиторски услуги и ангажименти за изразяване на сигурност.³⁷

В тази студия терминът „нови предизвикателства“ е използван в събирателния смисъл на „нови теми за дискусия“, „нови задачи за

³⁵ <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/158965452>, посетен за последен път на 10.11.2020 г.

³⁶ Резюме на Националната оценка на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма за България, <http://www.dans.bg/bg/msip-091209-menu-bul/rezultatirisk-mitem-bg>, стр. 8

³⁷ <https://www.statista.com/statistics/250935/big-four-accounting-firms-breakdown-of-revenues/>

решаване“ и „нови проблеми за преодоляване“. Нека разгледаме някои от възможните предизвикателства, представени по-долу.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО № 1: Сложността и неяснотите в транспонираното на ЕС директиви за противодействието на пране на пари в националното ни законодателство

Непрекъснатите промени в националното ни законодателство относно противодействието на пране на пари са сериозно предизвикателство за всички задължени субекти по чл. 4 от Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМСИП) и касаят до голяма степен и регистрираните одитори, и лицата, които по занятие предоставят счетоводни услуги и/или консултации в областта на данъчното облагане.

Тези законодателни промени в глобален и национален мащаб са предизвиквани както от динамиката на процеса на пране на пари, така и от изобретателността на извършителите, прилагащи все по-сложни и високотехнологични схеми.

В това изследване правим опит да групираме възникващите сложности и неясноти, възникващи от обема, структурата, съдържанието и изискванията на настоящия ЗМСИП и Правилника за прилагането му.

Важно е да отбележим, ние сме наясно, че освен от аудиторията, към която е насочена, тази студия ще бъде прочетена и от самите перачи на пари и/или от техните консултанти. Поради тази причина се ограничаваме в предоставянето на по-детайлни анализи, предложения и конкретни препоръки.

Може би ви прави впечатление, че тук използваме съкращението ЗМСИП, което включва думата „срещу“. Интересно каква ли е причината тази дума да бъде изпускана във всички промени на ЗМСИП и Правилника за приложението му и в това всеки може да се убеди, ако проследи използването му от близкото минало и досега. Като изключение можем да посочим цитираната вече статия на Иван Гешев и Николай Марин, в която думата „срещу“ не е изпусната и съкращението е правилно – ЗМСИП. Но нека продължим с настоящото предизвикателство, поставено под № 1.

1. Обемът на ЗМСИП и Правилника за прилагането му

Всеки информиран читател, който се е запознал внимателно с ЗМСИП и Правилника за прилагането му, ще си спомни римската сентенция, че „*Legem brevem esse oportet*“ – Законът трябва да е кратък“. Това римско правило явно не се отнася за тези два нормативни акта, които са в обем около 65 + 65 страници във формат А4.

Освен това при прилагането им задължените субекти под номера 12 и 13 от чл. 4 на ЗМСИП трябва да имат предвид:

„чл. 11 от Правилника [...] *заключенията на изготвяната от Европейската комисия наднационална оценка на рисковете от изпиране*

на пари и финансиране на тероризъм, заключенията на националната оценка на риска по чл. 95 от ЗМИП, както и други надеждни източници на информация [..],

(4) За целите на ал. 3 надеждни източници на информация могат да са насоки, решения или документи, приети от институции на Европейския съюз, Групата за финансови действия срещу изпирането на пари (FATF), международни организации с компетентност в сферата на превенцията и предотвратяването на изпирането на пари и финансирането на тероризма, както и насоки, решения или документи, приети от държавни органи и институции с компетентност в сферата на превенцията и предотвратяването на изпирането на пари и финансирането на тероризма...“

Става ясно, че обемът на заключенията, насоките, решенията или документите, цитирани по-горе, значително увеличават времето за намиране, прочитане, разбиране и прилагане в ежедневната дейност на задължените лица с № 12 и № 13 в чл. 4 на ЗМСИП. Проучването ми показва, че с изключение на ЕС директиви всички други публикации и насоки, посочени по-горе, са на английски език, което предполага доброто му ползване и разбиране от потребителите на тези публикации.

Като пример тук ще използваме конкретно насоченото към счетоводната професия ръководство на FATF – „Базираният на риска подход за счетоводната професия“³⁸ на английски език, което конкретизира приложението на този подход и подсказва какви още (освен посочените в тази студия) предизвикателства очакват представителите на тази професия.

Накратко, в Ръководството на стр. 5 се посочва, че:

„...Базираният на риска подход (RBA) е от основно значение за ефективното прилагане на препоръките на FATF. Това означава, че надзорните органи, финансовите институции и професионалните счетоводители в публичната практика (наричани още „счетоводители“ или „счетоводна професия“ за целите на настоящото ръководство) идентифицират, оценяват и разбират прането на пари и финансирането на тероризма (ML/TF) рисковете, на които са изложени, и прилагат най-подходящите мерки за смекчаване. Този подход им позволява да фокусират ресурсите си там, където рисковете са по-високи.

Обемът на знания се увеличава с продължението, че „...Това ръководство трябва да се използва заедно със посочените на уеб страницата на FATF: www.fatf-gafi.org следни публикации: [..]

a) *The FATF Recommendations, especially Recommendations 1, 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 and 28 and their Interpretive Notes (INR), and the Glossary.*

b) *Other relevant FATF Guidance documents such as:*

---

³⁸ FATF (2019), *Risk-based Approach for the Accounting Profession*, FATF, Paris, www.fatf-gafi.org/publications/documents/rba-accounting-profession.html

- *The FATF Guidance on National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment (February 2013)*
  - *FATF Guidance on Transparency and Beneficial Ownership (October 2014)*
  - *FATF Guidance on the Risk-Based Approach for Trust and Company Service Providers (TCSPs) (June 2019)*
  - *FATF Guidance on the Risk-Based Approach for legal professionals (June 2019)*
- c) *Other relevant FATF Reports such as the Joint FATF and Egmont Group Report on Concealment of Beneficial Ownership (July 2018)...“*

И на стр. 16:

„...44. Прилагането на базирания на риска подход (БРП) може да създаде редица предизвикателства пред счетоводителите при определянето на необходимите мерки, които те трябва да предприемат. БРП изисква ресурси и опит както на ниво държава, така и на сектор, необходими за събиране и интерпретиране на информация за рисковете, за разработване на политики и процедури и за обучение на персонала. БРП също разчита на лица, които притежават и прилагат разумна и добре тренирана преценка, когато проектират и прилагат такива политики и процедури. Това също на практика ще създаде разнообразие, макар че може да доведе до иновативни решения за адресиране на области с по-висок риск. От друга страна, счетоводителите може да са несигурни по отношение на това как да се съобразят със самата регулаторна рамка и представителите на счетоводната професия могат да бъдат затруднени при прилагането на информиран базиран на риска подход...“

Без да навлизаме повече в детайли, обемът на познанията в областта на базирания на риска подход си заслужава отделянето на достатъчно работно време и ресурси, касаещи специфичните особености на терминологията, използвана в това ръководство на английски език.

2. Структурата на ЗМСИП и Правилника за прилагането му

Структурата на ЗМСИП и Правилника за приложението му се състоят от множество глави, раздели, членове с много алинеи, притежаващи до 15 точки. Освен това структурата на Правилника не следва структурата на ЗМСИП, а обхваща изискванията за видовете проверки на клиентите. Текстът и на двата нормативни акта изисква постоянно позовавания на различни места и членове.

Като показателен пример е фактът, че в член 10 от ЗМСИП са посочени общите правила за прилагане на мерките за комплексна проверка и в (5) се посочва, че

„...когато при условията на чл. 98, ал. 4 и 5 е установен по-висок риск, лицата по ал. 4, в допълнение към мерките по ал. 4, прилагат следните мерки, като могат да съобразят обема и степента на прилагането им с установения риск:...“

Такова жонглиране между различни членове на ЗМСИП и Правилника му, както и между самите тях, е много често и води до лесно объркване и затрудняване на мисълта от рода – кое кога и как се прилагаше. Подобни трудности съществуват и в други подробни нормативни актове и устройствени правилници и като че ли никой не обръща внимание за тяхната „смилаемост“, разбираемост и реално възприемане и приложение.

3. Съдържанието на ЗМСИП и Правилника за прилагането му

Съдържанието им е много различно от познатото на счетоводителите търговско, счетоводно и друго законодателство.

Тук има специфични постулати, изискващи да се:

- а) проверява,
- б) идентифицира,
- в) потвърждава идентификацията,
- г) създават собствени методики за оценка на риска,
- д) извършва оценка на риска,
- е) създават вътрешни контроли и система за вътрешен контрол,
- ж) следят непрекъснато всякакви промени на национално и наднационално ниво по отношение на рисковете,
- з) съхранява събраната от независими и надеждни източници информация,
- и) осъществява непрекъснато проследяване на трансакции,
- й) осъществява непрекъснато обучение,
- к) докладва на надзорните органи (ДАНС),
- л) други.

Това, което настоящото проучване не може да установи в ЗМСИП и Правилника за прилагането му и което определено липсва относно възприетия базиран на риска подход (БРП), се основава на следните аргументи:

а) въпреки че в ЗМСИП терминът „риск“ самостоятелно или в словосъчетание е използван 148 пъти, а в Правилника – 198 пъти – липсва дефинирането му, както и какво е нисък, висок, по-висок, най-висок и краен риск;

б) липсват указания за оценката на неизбежните рискове, свързани с потенциалната загуба на клиенти, репресии и посегателства, съучастие и прикриване;

в) липсват подробни ръководства и/или наръчници за методологията и методиките за оценка на риска, свързан с прането на пари – освен закона и правилника на веб сайта на ДАНС има публикувани

само някои насоки за изготвяне на вътрешни правила и с това се изчерпва „многообразието“ от научно-практически публикации;

г) смисълът на оригиналния термин „дю дилиджънс“, възприет в целия свят и във всички директиви на Европейския съюз, е подменен с превода му на „проверка“;

д) описанието на процедурите по проверките не може да подмени смисъла, съдържанието, методологията и приложимостта на бизнес ангажимента, наричан „дю дилиджънс“, за който ще стане дума в предизвикателство № 5;

е) липсва каквато и да е информация за предикатните престъпления, предхождащи процеса на изпиране на пари;

ж) други „празнини“, които ще бъдат разкрити и описани в следващите ни изследвания.

„Заразен“ от примера на жонглирането по разделите, главите и членовете на ЗМСИП и Правилника за приложението му, сега ви предлагам да „отсочите“ до „глава десета“ с „административнонаказателните разпоредби“, след това да „прескочите“ трите от всичките пет предизвикателства, да прочетете какво пише в предизвикателство № 5 и да се върнете на тази страница, за да проследите последователността на изложението в тази студия към предизвикателство № 2, което следва!

Накратко, тук е приложен принципът от римското право „Dura Lex, Sed Lex” – „Законът е строг, но е закон“, който често се перифразира и като „По-добре лош закон, но закон“.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО № 2: Недостатъчните или никакви познания за индикаторите за корупция, измами, „сива икономика“ и данъчни престъпления като предикатни престъпления и заплахи при оценката на риска

Предлаганият подход, базиран на оценката на риска, според FATF³⁹, предполага познаване на заплахите, уязвимостите и последствията. Заплахите за лицата от чл. 4 на ЗМСИП са свързани с предходните (предикатните) престъпления, генериращи постъпления от незаконни дейности, които се смесват с укритите от данъци постъпления от легални дейности и формират „парите за изпиране“. И ако задължените субекти не познават генезиса на процеса, който би трябвало да предотвратяват според изискванията на ЗМСИП, би било трудно, ако не и невъзможно, тези изисквания да бъдат прилагани ефективно и според идеята на законодателите.

За съжаление, нито FATF, нито Европейският съюз, а още по-малко националните компетентни органи не публикуват или предоставят емпирична или друга полезна информация относно 22-те предикатни

³⁹ FATF Guidance on the risk-based approach to combating money laundering and terrorist financing High Level Principles and Procedure, Paris, 2006.

престъпления, задължителни според 6-та Европейска директива за противодействие на прането на пари и финансирането на тероризма. Това състояние на информационна недостатъчност създава и предизвикателството пред лицата, определени в чл. 4 от ЗМСИП, и по-конкретно към счетоводителите и регистрираните одитори, в частност.

Ето защо в това изследване насочваме вниманието си към описанието на някои от предходните или „предикатни“ престъпления, които предизвикват в последствие изпирането на постъпления от незаконни и законни дейности, а именно: *корупция, измами, „сивата икономика“ и данъчни престъпления*. Изборът ни се базира на „Националната оценка на риска“ и „Рисковите събития за изпиране на пари и финансиране на тероризма за 2019 г.“⁴⁰, които оценяват корупцията на първо място и с краен риск, а за другите три категории – измами, „сива икономика“ и данъчни престъпления – касаят пряко счетоводителите и регистрираните одитори. Тези престъпления се различават по отношение на тяхната зависимост от парите в брой, количеството им, тежестта на негативното им социално въздействие и кого пряко или косвено засягат.

Въпреки различните опити и прогностични мнения все още няма надеждни оценки за генериране или натрупване на „пари за изпиране“ от предикатните престъпления, нито има точна и добре възприемана методология за извършване на такава оценка.

Генерираните чрез този тип престъпления средства не се отчитат, не се издават фактури, поради което всички опити за тяхната оценка зависят единствено от допустими предположения и от сложността на включените ситуации и сценарии.

Сред направените до момента оценки няма еднородност, единодушие или консенсус относно най-добрата методология или подход, който да се използва за тази цел. Съществуват и широки вариации в докладваните цифри, което допълнително служи за потвърждение на ограниченията на различните възприети методи.

Например за проучванията и резултатите от обявявания от „Трансперънси интернешънъл“ индекс за корупцията в световен и национален мащаб скептиците се подсмиват, че те се базират на „усещането“ за корупция и дори един бивш министър на финансите беше се изказал, че корупцията съществувала само според журналистите.

Но според друго изказване – на все още настоящ към момента заместник-министър председател – корупция имало в страната ни. Така че тук, накратко, ще продължим с корупцията и „каква почва има тя у нас“.

Глава трета на книгата „Икономическите измами – 1 част“ започва така:

„Един кмет го хванали с белязани пари, дадени му като подкуп. И къде, мислите, намерили белязания прах – по джоба на панталона, по

⁴⁰ <http://www.dans.bg/bg/msip-091209-menu-bul/rezultatirisk-mitem-bg>

*джоба на ризата и... по брадичката!*⁴¹

И макар примерът да е от далечната 2006 г., за съжаление, още много актуални подобни примери могат да бъдат предложени от всеки един, който чете тази студия. И колкото и да е странно, корупцията не е престъпление, а се описва освен като „поквара“, „развала“, така и като „злоупотреба с държавна власт за лична полза“, но тези твърдения не са дефинирани като престъпление в нашия Наказателен кодекс.

Дори се бях пошегувал по време на моя презентация на IX Конгрес на Полския институт за вътрешен контрол в Краков през 2010 г., че „корупцията е нещо хубаво, нещо добро“. Тогава никой не реагира на думите ми, а аз продължих: „Ако е нещо лошо, защо навсякъде не се предприемат мерки, защо противодействието ѝ не се преподава поне във висшите учебни заведения и т.н.“ Тези мои твърдения предстоят да бъдат дискутирани, ако изобщо някой в действителност го интересува въпроса дали корупцията е нещо добро – и за кого – или е нещо лошо за обществото като цяло.

В действителност проявните форми на корупцията са престъпления и в тази студия като предикатни престъпления ще разгледаме: *подкупна, комисионните, незаконните подаръци, конфликт на интереси като предпоставка за престъпление, икономическо изнудване, злоупотреба с доверие и търгуване с вътрешна информация.*

Подкупът шеговито го свързвам с израза „Дал Кольо – взел Кольо“ по аналогия с дебита и кредита в счетоводството и, като че ли, тъкмо този израз най-ярко може да се приложи към класическото и с дълга историческа традиция проявление на корупцията, а именно, подкупът.

Накратко, *подкупът на длъжностно лице* се свързва с а) даване, б) получаване, в) предлагане или г) уговаряне на нещо, д) което има стойност, е) с цел да се повлияе на длъжностното лице ж) да изпълни или да пропусне да изпълни законовите си задължения. „Нещото“, което има стойност (обикновено са пари), след като бъде получено, се превръща в „пари за изпиране“ – термин, който въвеждаме за първи път в тази студия и за който ще стане дума в следващото предизвикателство № 3.

Тук е важно да отбележа, че ако лицето, получило подкуп, не е длъжностно лице – тогава не е налице престъплението, а се налага административно наказание. В съдебната ни практика има вече такива примери – както за преподаватели, получаващи „такса“ за по 300 лв. за „даден“ изпит, така и за лекари, за съжаление.

Счита се, че неща като щедри подаръци или забавление, плащане на пътни и дневни разходи, плащане на сметки, разходи по дебитни и кредитни карти, заеми, обещания за бъдещо привличане на работа са подкуп, ако са давани с цел да се повлияе. Схемите с подкуп трудно се доказват.

Както се казва „С малки суми – но редовно“ и „Капка по капка – вир, вир по вир – язовир“ и, хоп, в нашия случай, готови за разкриване и

⁴¹ Динев, Д. Икономическите измами – I част, АПИИ, София, 2006 г., стр. 42.

докладване на „пари за изпиране“ от лицата, посочени в чл. 4 на ЗМСИП!

При процедурите за обществените поръчки доставчиците и договарящите се могат да плащат (получават) подкупи и комисионни, за да се спечели поръчката или договора и да им се позволи да доставят некачествени продукти или услуги, да „раздуят“ цените или да получат други предимства. Подкупите и комисионните са класическата форма на корупция и влияят върху извършването и на други видове престъпления. Ето защо те са най-сериозните и скъпоструващи престъпления при договарянето на офертите и изпълнението на договорите.

Подкупите могат да бъдат искани и вследствие на изнудване от „несговорчив“ офериращ чрез заплахата, че ще бъде декласиран от процеса на офертиране, че няма да му се плати навреме или че ще понесе други икономически вреди.

Икономическо изнудване възниква тогава, когато лице или организация получава нещо от друго лице или организация под предлог, че е официално и/или чрез използване на фактическа или заплашваща сила или страх, включително на страх от икономически и финансови загуби.

Например на една банка е обещано, че ще спечели обществената поръчка за опериране на държавно финансирана програма, ако закупи за конкретна държавна агенция няколко автомобила. Това е един от множеството случаи на „невинно“ предварително условие, за да бъде спечелен и сключен така нужният за частните банки и фирми договор.

Незаконните подаръци или облаги се считат като по-малки по размер правонарушения и като *подвид на подкупа*. Елементите на този подвид на подкупа чрез незаконни подаръци включват а) даване, б) получаване, в) предлагане или г) уговаряне в следствие на д) нещо стойностно е) за или поради извършено действие или бездействие ж) на длъжностно лице. И тук, ако „нещото“ е с по-голяма стойност, се превръща в „пари за изпиране“ с всичките последващи процедури според ЗМСИП.

Конфликтът на интереси не е престъпление, но може да „подтикне“ към такова и възниква за служител, мениджър или директор на предприятието (организацията), когато лицето действа или се прави, че действа от името на някой друг, вместо това да е предприятието или организацията; има или изглежда, че има собствен интерес, за който организацията не е осведомена и който фактически или потенциално е във вреда на нейните най-добри интереси. Трябва да се има предвид, че конфликт на интереси съществува не само в държавните и общински учреждения и организации, но и в частния сектор.

Прикриването или затаяването на вътрешна информация е свързано с неоповестяването на цялата или на част от значима служебна информация, на базата на която вътрешни и външни потребители да вземат информирани правилни решения, обикновено е под влиянието на конфликт на интереси и се базира на прикриване на значими факти само ако деецът има задължението при определени обстоятелства да ги показва (оповестява), а именно: а) деецът има представа и знание, б) за

материален или значим факт, в) задължение да го покаже (оповести); г) пропуснал е да го извърши; д) с намерение да заблуди или измами друга страна.

Съществуват множество примери за това, като възхваляване на национални инвестиционни проекти, но скриване на информацията за това кога и как ще бъдат вече и с каква печалба, за обещана помощ от Световната банка, като не се казва какви са условията и лихвения процент и други още подобни.

Злоупотребата с доверие или нарушаване на отчетническите функции възниква тогава, когато лице, което е наето от и е задължено към една организация или индивид, извършва нещо, което не е в добрия финансов интерес на тази организация или индивид. Пример е използване на власт от шефа и принуждаване на подчинените му служители да работят за доизграждане на личната му вила.

Търгуването и продажбата на вътрешна информация в своя изгода и във вреда на предприятието или организацията винаги е било много нечестно занятие, но в последните години то придобива още по-значими вредоносни размери поради използването на интернет и трудността за доказването му. Търгуването на информация би могло да обхваща: а) търговски тайни, б) ценови листи, в) базата данни за клиенти и доставчици, г) служебна информация за оферирание и др.

Присвояването на и злоупотребата с активи винаги са били свързани с основните форми на собственост: държавна, общинска, частна, публично-частна чрез партньорства, семейна и др. Ето защо вниманието на счетоводители, одитори, мениджъри, собственици и обществото като цяло винаги е било насочвано към разкриването и предотвратяването им, изучавайки мотивите и възможностите за присвояване и злоупотреби и различните счетоводни методи за извършването и прикриването им.

Измамите

Друга голяма група предикатни престъпления е тази на измамите. Като престъпления в Наказателния кодекс измамите са дефинирани като: обикновена, документна, компютърна, застрахователна, счетоводна измама, измама от експерт-счетоводител, измама от бизнес оценител. Повече информация и детайлно описание на тези самостоятелни като дефиниция измами, както и когато представляват част от други престъпления, можете да получите чрез изданията на АПИИ - „Икономическите измами“, I и II част⁴², а в предстоящата ми книга „Счетоводните измами – разкриване и превенция“, с ISBN 978-954-92909-2-9, са включени възможни „невинни“ счетоводни грешки и техните корекции, схеми на „креативното“ счетоводство и схеми на измами с и чрез финансовите отчети. Подходът в случая предполага гледната точка на сертифицирания проверител на измами.

---

⁴² <http://www.acefraud.org/bookstore/index.html>

„Сивата икономика“ като генератор на постъпления, които не се облагат с данъци

На всеки, който забелязва, че не му се издава фактура или касова бележка при покупки с плащане в брой, трябва да е ясно, че получаваните постъпления от търговците не се декларират и не се облагат с данъци. Това са постъпления, които формират „сивата икономика“. Друга е темата за софтуера, използван в касовите апарати за манипулиране на данните – едни данни за клиента, други – за регистъра. В случая вече става дума за данъчно престъпление.

За методиките, използвани за приблизително изчисляване на размера на „сивата икономика“, съществува информация⁴³, качена в сайта на Министерството на финансите, но от нея не става ясно кои са авторите и дали зад достоверността на тази информация стоят конкретни длъжностни или други лица.

Публикувани данни от проучване на Международния валутен фонд показват, че *„близо една пета от транзакциите в ЕС не са регламентирани и за тях не се плащат данъци, 2018“*⁴⁴.

Според други публикации в медиите *„дельт на сивата икономика в България е 37,8%, което ни поставя на едно от водещите места в Европа, сочат данните на Международния валутен фонд (МВФ). Сред балканските страни отстъпваме шампионското място в тази негативна класация само на Косово, чийто показател е 38,8%, и на Черна гора с 38,2%. Македония е близо до нас не само като територия – нейният показател за дял на сивата икономика е 37,6%.“*⁴⁵

Общото за всички постъпления от „сивата икономика“ е, че се изпират и едва ли има нужда счетоводители и регистрирани одитори да се нахвърлят към търсене на „пране за изпиране“ от екзотични страни и офшорни зони и да правят комплицирани оценки на риска, след като най-често постъпленията от „сивата икономика“ са ежедневие и е трудно, а понякога и невъзможно, да се отделят законните от незаконни постъпления.

Или, накратко, всички постъпления – дали 30-40% като цяло от brutния вътрешен продукт (БВП), или в различни отрасли – и до 80% в туризма – се изпират чрез някои от методите, посочени в следващите предизвикателства.

Данъчните престъпления като предикатни за прането на пари престъпления

Едва ли някой се съмнява, че данъчните престъпления са възникнали след създаването на самите данъци.

⁴³ <https://www.minfin.bg/document/9726:2>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.

⁴⁴ https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2019/10/02/3970769_nasurchavaneto_na_kar_tovite_razplasztaniia_moje_da/, посетен за последен път на 30.12.2020 г.

⁴⁵ <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/mvf-sivata-ikonomika-v-bylgariia-e-sred-naj-visokite-v-evropa-2203041>, посетен за последен път на 30.12.2020 г.

Като публично заблуждение може да се приеме твърдението, че „като намалим данъците (до 10% плосък данък), всички ще бъдат стимулирани (и ще хукнат!) да си показват реалните обороти, приходи, истинските разходи, а оттам – да си плащат и нормално данъците!“.

В своята Шеста директива, чието прилагане в националното ни законодателство трябва да приключи през юни 2021 г., ЕС изисква концентриране на усилията на задължените субекти именно към данъчните престъпления. Това предполага дефинирането и на термина „данъчни задължения в особено големи размери“, според чл. 255 (1) от Наказателния кодекс, което засега е обект на тълкуване и съдебна практика.

Най-важната разлика в определянето на това дали едно физическо лице, или фирма са извършили данъчно престъпление, е - дали данъчнозадължената страна умишлено е представила невярна данъчна декларация пред съответната териториална дирекция към Националната агенция за приходите.

Намерението на данъкоплатеца погрешно да представи данъците в данъчната си декларация ще определи разликата между избягване на данъчните задължения и укриване на данъчните задължения. Разновидност на укриването на данъчни задължения се явява неправомерното възстановяване („източване“) на данъчен кредит. Много законодателства, включително и българското, определят укриването като незаконно, докато избягването се счита за законно.

Избягването на плащането на данъци не се счита за престъпно деяние. Данъкоплатците имат правото да намаляват, избягват или минимизират своите данъчни задължения чрез законни способности. Този, който избягва данъци, реално не прикрива или невярно представя, а предварително планира и формира събитията по начини, чрез които законово да съкрати или елиминира данъчните си задължения в рамките на законодателството.

Укриването включва действия, които потвърждават укриване или осуетяване начисляването или плащането на данъци. Примери за такива действия са: измами, хитрост, замаскиране, прикриване, опити да се засилят или отслабят ефекти от събития, или да се представят нещата такива, каквито не са.

Някои от обичайните схеми на укриване на данъци включват:

- намаляване или пропуск на приход;
- претендиране с фиктивни или неверни факти за получаване на данъчни облекчения и/или данъчни кредити;
- фалшифицирано разпределяне на доходи;
- неверни претенции, данъчни кредити или облекчения.

Намерението или умисълът при извършване на данъчно престъпление могат да бъдат подсказани от поведение, което се изразява в следното:

- поддържане на двоен комплект (втори комплект) счетоводни книги или счетоводни софтуерни версии с официални и истински данни (не се има предвид разграничаването на осчетоводяването за счетоводни и данъчни цели);
- извършване на неверни вписвания и/или поправки в счетоводните книги (софтуерни програми), или създаване на фалшиви фактури или документи;
- унищожаване на счетоводни книги или записвания (отчети);
- укриване на активи (незаконен доход);
- прикриване на източниците на доход;
- избягване изготвянето на отчети и счетоводни записвания, които са нещо обичайно за сделки от даден вид;
- умишлено занижен и/или пропуснат приход;
- преувеличаване на стойностите на данъчни облекчения;
- представяне на лични разходи като фирмени;
- представяне на фалшиви данъчни облекчения;
- скриване или трансфериране на активи или доход;
- невярно представяне на факти;
- тайни банкови сметки с фалшиви имена на титулярите им;
- преувеличение на намаленията (съгласно българското законодателство, на временните разлики, с които се намалява данъчната основа);
- фиктивни сделки;
- поведение, което подвежда или прикрива нещо;
- други – всякакви.

Дотук накратко се спряхме на някои от предикатните престъпления, които ще бъдат приоритетни в близко бъдеще, за да могат да бъдат разпознавани като заплахи за лицата, предоставящи счетоводни услуги и данъчни консултации на потенциални клиенти, сменили вече обслужващата ги счетоводна фирма. Вследствие на тези и други предикатни престъпления се генерират „парите за изпиране“, за които предстои етапа „пред-пране“ и същинското изпиране, описани в следващото предизвикателство.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО № 3: Въвеждане на нови термини „пари за изпиране“ и „пред-пране“ за етапа, който реално предхожда вече познатите класически етапи на пласиране, разслояване и интегриране, традиционно описващи процеса на пране на пари в световен мащаб

Новото и много важно въвеждане в това изследване е разделянето на

термина „пране на пари“ на две части – „генерирани пари за изпиране“ и „традиционен процес на изпиране“. Това разделение ни провокира с моя колега Недялко Вълканов да дефинираме и нов етап, предхождащ вече традиционно описваните 3 етапа на пране на пари – пласиране (въвеждане), разслояване и интегриране. Накратко, съобразно съществуващите ограничения за обем на тази публикация, ще разгледаме същността и характеристиката на методическите нововъведения по-долу.

„Пари за изпиране“

В представеното по-горе предизвикателство парите или активите, генерирани чрез предходните (предикатни) престъпления, могат да не бъдат първоначално в големи количества и тяхното изпиране да не е проблем за извършителите. Освен това престъпленията могат и да не бъдат разкрити и/или разследвани и доказани в продължителен период от време, през който „парите за изпиране“ все още да не бъдат въвлечени в същинския процес на изпиране и преследване.

„Парите за изпиране“ могат да бъдат вследствие на:

1. престъпни дейности – наркотрафик, контрабанда, корупция, измами, кражби, проституция, киберпрестъпления и на всички други престъпления, дефинирани в Наказателния кодекс;
2. укриване от данъчно облагане на доходи в особено големи размери, придобити от законни дейности;
3. законни дейности – от всички дейности, които генерират доходи, които не са декларирани и укривани от облагане с данъци.

В случая, в зависимост от количеството си, „парите за изпиране“ могат да бъдат планирани по някой от следните начини:

1. една част все пак да бъдат изразходвани за подаръци на семейството, роднини, приятели/приятелки, например по различни поводи;
2. друга част да бъде внесена (инвестирана) на суми под 10 000 лв. по детски влогове, семейни застраховки и др. в различни банки по различни банкови сметки на името на членове на семейството, роднини, дори и на подставени лица и фирми;
3. основната и голяма оставаща част да бъде скрита в различни скривалища в изчакване да премине „карантинният период“ от минимум 1 година.

Нека разгледаме и конкретен пример, свързан с корупцията по „високите етажи“, аналогия на които са посочените в ЗМСИП „видни политически личности“:

Преди известно време новоизбран министър на икономиката прави изявление в медиите, в което разкрива, че: *„...са постъпили сигнали за искана „такса успех“ към бенефициенти, които кандидатстват или са кандидатствали по Covid-мерките“ и „В схемата са замесени както служители на министерството, така и консултантски фирми, които*

искали комисионна между 40 и 60 процента от стойността на целия проект“.⁴⁶

В примера приемаме, че получаваните комисионни в такива размери са от порядъка на стотици хиляди лева или евро и естествено, тъй като са незаконни, за тях ще липсва каквато и да е хартиена или електронна следа. Приемаме също, че един от получателите – служител/ка на министерството, е „заслужил/а“ своя дял от „таксата за успех“ и „под масата“ са му/й предадени 300 000 лв.

Но тъй като той или тя попада в категорията на „видни политически личности“ и към него/нея ще е насочен интересът на всичките 39 групи задължени лица, според чл. 4 на ЗМСИП, включително и на счетоводители и данъчни консултанти, нормално е поне да се консултира как да постъпи в случая или пък сам/сама да вземе решението какво да прави с толкова много незаконно „спечелени“ пари.

Етапът „пред-пране“

Всички действия, описани дотук, предполагат и времеви лаг, който формира нашето предложение „парите за изпиране“ да навлязат в етапа „пред-пране“. Вече стана дума, че лицата, генерирани и очакващи и в бъдеще още „пари за изпиране“ от незаконни и законни дейности, си поставят вече други цели, а именно 1) да ги укриват от обявяване и 2) облагането им с данъци, 3) да могат спокойно да си ги изразходват и за по-скъпи „благини“, а също и да не ги 4) инвестират в покупка на магазини, медии, апартаменти, къщи, вили и други видове недвижима собственост, които да носят печалби на тях и техните наследници например.

Можем да разгледаме различни сценарии, но тук ще се спрем на следният:

1. без да предизвиква каквото и да е съмнение, държавният служител може да изразходва например 50 000 лв. чрез някой от посочените по-горе начини – подаръци, екскурзии, медицински разходи, дребни влогове, застраховки и от този род;
2. остават 250 000 лв., които не стигат за закупуване на желан по-големичък недвижим имот, или пък за по-лъскав автомобил, тъй като сделките могат да предизвикат завистта на колегите, а и да станат индикатори за съмненията, предписвани според ЗМСИП;
3. очакват се и други „сумички“, които ще помогнат след време да се постигне желаното в т. 2 по-горе;
4. взема се решение – тези пари да бъдат скрити и след като премине поне 1 година, да бъдат „изпрани“ незабелязано.

Ето защо взетото решение за укриване и изчакване до началото на същинския процес на пране на пари предполага за „парите за изпиране“

⁴⁶ <https://cutt.ly/9h7xCe9>

да бъдат създадени или намерени достатъчно надеждни и сигурни „скривалища“.

Медиите в България изобилстват от публикации за места и начини за скриване на малки или големи суми пари. Ето и някои примери:

1. *„Италианската полиция откри 15 милиона евро в банкноти, скрити зад фалшива стена в апартамент в Милано. Това е една от най-големите суми парични средства, задържани някога в страната, пише британският вестник Telegraph. Парите били поставени в 28 картонени кутии и подредени зад фалшива стена в апартамент, принадлежащ на бащата на предполагаем трафикант на хашиш от Мароко.“⁴⁷*
2. *„Над 10 милиона лева са открити в кутии за обувки, сейфове куфари, кутии, касетки в банки, както и в офиси и домове на семейство Арабаджиеви.“ Такова нещо не помня в кариерата си на прокурор. Пари в брой изскачаха отвсякъде – сейфове, кутии за обувки, шкафове“ каза Гешев. Парите са иззети.“⁴⁸*
3. *„Как да скрием пари къщи – ...в хладилника или фризера, ...в чекмеджето с чорапи..., в двоен таван в къщичката на домашния любимец,... и т.н.“⁴⁹*
4. *„Една четвърт от американците, които държат пари в дома си, ги крият във фризера, показва обществено допитване, цитирано от Ройтерс и БГНЕС. 27% от американците предпочели буквално да замразят имуществото си спрямо 11%, които избрали да спят върху спестяванията си, показва изследването на института „Марист“. „Един на всеки десет души или 10% къта имуществото си в буркани, а 9% предпочитат да оставят състоянието си в друга част от къщата“, съобщи институтът в комюнике.“⁵⁰*

Това са само някои от примерите за познатите начини за укриване на спестявания и „пари за изпиране“, които често се представят също като честни спестявания от трудови доходи или заеми от заможни приятели, ако се наложи да се дават обяснения, разбира се.

Други начини за укриване на „пари за изпиране“ в етапа „пред-пране“

Имайте предвид, че не ви препоръчваме посочените примери да бъдат прилагани за в бъдеще, защото вече са посочени тук и всеки, който прочете това изследване, ще знае къде и какво да търси, ако се наложи.

⁴⁷ <https://profit.bg/svezho/15-mln-evro-skriti-vav-falshiva-stena-otkriha-v-italiya-video/>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.

⁴⁸ <https://dnes.dir.bg/temida/arabadzhievi>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.

⁴⁹ <https://cutt.ly/rh7HQP6>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.

⁵⁰ <https://dariknews.bg/novini/liubopitno/amerikancite-kytat-pari-vyv-frizera-886182>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.

Скривалища за пари в брой/банкноти, злато, бижута и др. ценности

Както стана ясно от примерите по-горе, основният метод за укриване на пари са скривалищата за пари в брой под формата на банкноти, при което човек просто съхранява пари на скрито място, обикновено в дома си или някъде на друго надеждно място. Това е прилагане на пословичната техника „пари под дюшека“ или използваната преди време – „пари в буркани“.

В рамките на типичен дом скривалищата за пари в брой или други ценности, както се вижда и от примерите по-горе, варират от очевидното до гениалното. Пари, благородни метали и бижута могат лесно да бъдат скрити в мебели, стерео уредби, електрически контакти, въздуховоди, системи за отопление и охлаждане, стълбища и дори водопровод. Разхлабените тухли в стената или камината могат да прикрият малки пространства за скриване на ценните „нещица“. В един от подобните случаи човек е скрил ценни бижута в слой мазнина за готвене на дъното на саксия. При по-сложни схеми бъдещите перачи на пари могат да построят тайни стаи или отделения, например издигайки фалшив таван под оригиналния таван в една стая и използвайки пространството между двата тавана като скривалище.

Депозити във финансови институции

Банките и други финансови институции често се използват от търсещите секретност като места за скриване или прикриване на активи. Използваните методи могат да бъдат толкова прости, колкото наемането на сейф и съхраняване на валута или ценности вътре, или от по-сложен характер, включващ преводи между банки в няколко държави.

Използване на сейфове и депозитни касети в обществени и частни трезори

Вместо да крият пари в дома си, бъдещите перачи на пари често поставят банкноти и други ценности в сейфове и депозитни касети в обществени или частни трезори. Търсенето на доказателства в сейфа на подозиран укривател на активи изисква съдебна заповед. Но дори ако достъпът до кутията бъде отказан, разследващият, в случай на скрит актив, често може да прави обосновани предположения относно съдържанието, като наблюдава действията на укриващия активите.

Например, ако субектът посети мястото със сейфа, след като присъства на изложбата на нумизматична колекция от монети, лицата от чл. 4 на ЗМСИП могат да предположат, че той/тя съхранява там колекция от подобни монети. Посещенията до сейф преди пътуване в чужбина с цел командировка или почивка могат да насочват към укрити парични средства, от които се взема част от тях, за да бъдат изхарчени по време на пътуването. Но в медиите има описани и множество случаи на обрани от крадци трезори, което ги прави не особено надеждно място за

укриване на пари и ценности.

Тук вече спираме с примерите за укриване на пари и ценности, за да не каже някой, че консултираме читателите как да си крият парите – това си е тяхна работа! Но тук ставаше дума за генерираните „пари за изпиране“, етапа „пред-пране“ и следва описанието на процеса „пране на пари“.

Традиционно, а и според UNODC⁵¹, е прието, че процесът на пране на пари се състои от три етапа – пласиране (въвеждане), разслояване и интегриране. Но, разбира се, целият този процес е предхождан от етапа „пред-пране“, за който стана дума по-горе.

По-подробното и аргументирано описание на етапа „пред-пране“ предстои да бъде допълнено и детайлизирано вследствие и на други предстоящи научно-практически изследвания, след като в тази студия бе поставено само началото му.

Информация за традиционно възприетите етапи за пране на пари със своите особености и специфики може да се намери и в публикуваните издания на Недялко Вълканов⁵², Георги Петрунов⁵³, Николай Алдимиров⁵⁴, Димитър Динев⁵⁵ и други⁵⁶ и затова тук, само накратко, ще се спрем на тяхното описание.

Етапи на процеса на прането на пари

Етап „Пласиране/Въвеждане“

При *втория етап* от прането на пари, с който започва същинското изпиране, наричан **пласиране или въвеждане**, лицето, вече като перач, се опитва да пласира или въвежда незаконно придобитите финансови средства във финансовата система.

Целта на този етап е да се депозират „парите за изпиране“ (обикновено парични средства) в банкови сметки на вътрешни и/или чуждестранни финансови институции. За целта паричните средства могат да се преобразуват в други ценности като търговски стоки, диаманти, златни кюлчета или чекове. Паричните средства могат да бъдат обменени за други валути с по-висока деноминация и/или разделени на по-малки суми, така че ако се ползва куриер, той да ги транспортира по-лесно.

Пари или други ценности могат да бъдат изнесени от страната след извършено престъпление, за да бъдат изпратени в държавата на

⁵¹ <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>, посетен на 23.12.2020 г.

⁵² Вълканов, Н. Банковата система и прането на пари, Е-Литера Софт, Варна, 2019 г.

⁵³ Петрунов, Г. Добри практики за противодействие на изпирането на пари, РискМонитор, 2010 г.

⁵⁴ Алдимиров, Н. Процесът на изпиране на пари и превенцията му в търговските банки, ИК-УНСС, 2017 г.

⁵⁵ Динев, Д. Прането на пари: разпознаване, разкриване и превенция. // Юбилейна конференция на ФСФ – УНСС, София, 2007 г.

⁵⁶ Налбантов, Ст. Явлението „Пране на пари“ като заплаха за стабилността на националните икономики, Списание „Диалог“, 3/2013 г.

пребиваване на престъпника или в определена държава, където паричните средства могат лесно да бъдат депозирани или инвестирани. Транспортът може да се извърши с кола, самолет, влак (пътнически или товарен) или кораб. Алтернативно, използването на системата „хавала“ – алтернативна на банковата система, може да се използва за прехвърляне на пари в брой. За всички тези действия перачите на пари могат да използват и посредници, а именно физически лица или собствени или подставени компании.

Големи суми пари в брой се разделят на по-малко подозрителни количества, които се депозират директно в банкова сметка или се използват за закупуването на редица парични инструменти (акции, пътнически чекове и др.), които след това биват депозирани в банкови сметки в различни банки.

Пласирането е известно още като стадий **„накисване“** и е моментът, в който перачът е най-уязвим – ако не успее да вкара „парите за изпиране“ в „пералния цикъл“, той няма да успее да ги изпере. Но след като веднъж парите в брой се превърнат в числа на компютърен екран и тези числа започнат да се появяват някъде по света, следите се заличават и е почти невъзможно да бъдат разкрити.

Процесът на разбиване на транзакциите на по-малки суми, за да се избегнат изискванията за деклариране, е известен като „смърфинг“. Една сложна „смърфинг“ операция може да включва десетки банкови сметки в десетки градове.

Смърфинг е термин, който се използва за лице, което извършва влогове (депозити) в множество сметки и банки на един и същ или последващи дни.

Ето и конкретен пример:

„Преди участието ми в сутрешно предаване по национална телевизия за дискусия относно прага на разрешени парични разплащания в брой, посетих клон на известна банка и между другото попитах служителката, която ме обслужваше, какво мисли по въпроса. Ставаше дума за прага от 10 000 лв. „Господине, клиентите познават законите по-добре от нас. Вчера дойде една клиентка и искаше да внесе 11 000 лв. в брой по своя сметка. Аз ѝ предложих да попълни декларация за произхода на средствата, но тя ми отказа и внесе само 9 000 лв., без да попълва декларацията, разбира се. На другия ден дойде отново и внесе сумата от 2 000 лв., като в случая избегна задължителното деклариране на сумата от 11 000 лв.“

И да продължим със *структурирането*, който е термин, използван за дейността на лице, извършващо повече от един влог (депозит) в една и съща или различни банкови сметки в същата банка или финансова институция. Ако лицето не притежава легитимен източник на дохода, то той или тя биха предпочели създаването или придобиването на фиктивна фирма, за да може тези пари да минат през нея. Лицето може дори и да трансферира пари в сметки на чужди банки, които имат банково

законодателство, което не позволява предоставяне на информация на външни потребители.

Криптовалутите (електронните пари) могат също вече да бъдат използвани за пласиране на „пари за изпиране“, тъй като са нов клас активи и могат да бъдат използвани за извършване на анонимни онлайн трансакции навсякъде по света. Тъй като приходите от престъпление вече не съществуват в банкови сметки само в брой, регистрираните одитори и счетоводителите трябва да са наясно, че са налични нови и по-ефективни методи за сетълмент.

Разслояване

Разслояването включва извършването на множество финансови сделки, които по своята повторяемост, сложност и обем в повечето случаи наподобяват нормални законни трансакции. Основната цел на този етап е прикриване на престъпния произход на постъпленията. Парите могат да се прехвърлят и разделят често между банкови сметки, държави, лица и/или фирми, като по този начин се дистанцират от престъпния им източник и произход. Парите могат също да бъдат изтеглени в брой от едно място и депозирани в банкови сметки на друго място. Обичайно е да се използват банкови сметки в офшорни страни като Каймановите острови, Панама, Бахамите, Нидерландските Антили, Гърнси, Малта, които са известни със строгите си закони относно банковата тайна, както и да се номинират офшорни фирми или номинални собственици като притежатели на банкови сметки.

Интегриране

Финалният етап в процеса на пране на пари е интегрирането на парите обратно в икономиката по такъв начин, че това да изглежда като законна бизнес сделка. Перачите на пари се нуждаят от предоставяне на изглеждащо легитимно обяснение за своите богатства.

Интегрирането е процес за насочване на парите в банковата система по начин, чрез който да изглежда, че те идват като нормална печалба от бизнес. Интегрирането включва движението на разслоените вече постъпления във финансовата система, за да се смесят със средства от легитимен произход и вече обединени, да търсят удобни канали и обекти за инвестиране.

Използвайки фиктивни фирми и заеми и фалшиви вносно-износни фактури, те обикновено го постигат. Обичайно за перачите на пари е да закупят съоръжения на висока цена с първоначална вноска в брой. Документите за покупката се изготвят, като показват по-ниска цена чрез изключване на първоначалната вноска или плащанията „под масата“. Преувеличаването на стойността на износа се използва, за да се оправдаят депозитите по сметки като средства, постъпили от чуждестранни източници.

Този етап от процеса е труден за разпознаване и разкриване; но ако процесът на интегриране създаде следа на хартия (хартиена следа), като например нотариални актове за недвижими имоти, фактури, документи за кредити или заеми и др. и ако има съдействие от чужди стопански субекти, то тогава шансовете за разкриване се увеличават.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО № 4: Недостатъчните или никакви познания за начините и методите за изпиране на пари от предикатните престъпления

В това изследване ще разгледаме както някои от традиционните методи за изпиране на пари, така и нови, създадени с въвеждането на нови информационни технологии.

Според FATF⁵⁷ от 2006 г. и преводът на ИДЕС от 2014 г.:

*„Съществуват три основни метода, посредством които престъпните организации и лицата, финансиращи тероризма, осигуряват движението на паричните потоци с цел прикриване на техните източници и интегрирането им в официалната икономика. Първият от тях е посредством използването на финансовата система; вторият е свързан с физическото движение на паричните средства (например с помощта на куриери, пренасящи пари в брой); третият е посредством физическото движение на стоки чрез системата на търговията.”*⁵⁸

През м. декември 2020 г. FATF⁵⁹ публикува актуализирано издание на същата тема, където потвърждава тенденциите на това свое мнение от 2006 г.

По-долу разглеждаме някои от традиционните схеми и методи за изпиране на пари, а повече информация може да се получи от изданието на ИЕПИ – „Икономическите измами“ – II част⁶⁰.

Схеми на пране на пари чрез финансови институции – местно и международно банкиране

Депозити във финансови институции

Най-обичайният метод на пласиране е чрез пряко депозиране на „пари за изпиране“ по сметки в някоя финансова институция. Перачите на пари често депозират средства във фирмени сметки, без да прикриват депозитите и ги представят като нормални постъпления. Този метод се използва предимно за въвеждане на „пари за изпиране“ в системата за бизнес транзакции чрез използване предимството на фирмените банкови

⁵⁷ FATF-GAFI, Trade Based Money Laundering, Paris, 2006.

⁵⁸ ИДЕС, Изпиране на пари посредством търговски сделки, бр. 3/2014 г., превод от английски език.

⁵⁹ FATF – Egmont Group (2020), Trade-based Money Laundering: Trends and Developments, FATF, Paris, France, <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/trade-based-money-laundering-trends-and-developments.html>

⁶⁰ Динев, Д. Икономическите измами – II част, ИЕПИ, 2012 г.

сметки. Чрез издадените след това платежни нареждания ще се избегнат евентуални съмнения, че са генерирани големи парични суми.

Използване на алтернативни нефинансови схеми

Неформални или алтернативни системи за превод на пари

Разследванията за това как ислямските терористи придвижват средства хвърлят нова светлина върху неформалните или алтернативни системи за превод на пари. Системите хавала/хинди (hawala/hindi), които са възникнали преди много векове в югозападна Азия, са помагали на индивиди и търговци да придвижват средства из целия свят и често извън нормалните финансови канали.

Транзакциите се осъществяват чрез посредници в конкретни страни и които често са свързани чрез лични, фамилни или бизнес връзки. Сетълментът на сумите се равнява на счетоводното записване, което се „изчиства“ чрез множеството трансфери на пари, електронни преводи, чек, плащане за стоки, които се търгуват, манипулация на фактура или търговия на скъпоценни камъни и метали.

Статията⁶¹ на Иван Гешев в съавторство с Николай Марин предоставя факти и доказателства „от първа ръка“ за проявлението на „хавала“ в България, а последното развитие на случая е отразено и от медиите⁶².

Използване на куриери и професионални консултанти

Куриерите отговарят за транспортирането на парите до обект, където те се превръщат в друга форма на валута. Тъй като куриерът няма очевидна връзка с истинския собственик на средствата, перачът на пари запазва своята анонимност. Професионалните консултанти, като адвокати, счетоводители и брокери, също може да послужат за пране на незаконни средства. Посредством схемите с инвестиции, кредити, парични трансфери и избягване на данъци тези професионалисти могат да манипулират финансовата, търговската и правната система, за да прикрият източника на и собствеността върху активите.

Чрез фирми – фасади

Почти всеки един бизнес може да бъде използван за пране на пари. Като цяло видовете бизнес, подбирани за прането на пари, притежават една или повече от следните характеристики:

а) базата за признаване на приходи, която е трудно да бъде измерена, тъй като повечето приходи идват от парични трансакции с високо променяща се стойност на всеки клиент;

⁶¹ Гешев, И., Н. Марин. Системата „хавала“ – между обичайното право и организираната престъпност, *Economics and Law*, Volume: II, Issue: I, 2020, pp. 1-15.

⁶² <https://www.segabg.com/node/92368>, посетен за последен път на 30.12.2020 г.

б) разходите, които по своята същност са трудно измерими, могат да служат едновременно на законна и незаконна дейност, без да се повдига някакво особено подозрение.

Видове бизнес, които обичайно се използват при операциите за пране на пари, включват:

- барове, ресторанти и нощни клубове;
- ресторанти за бързо хранене;
- търговски и игрални автомати и киносалони;
- магазини за бижута и часовници.

Барове, ресторанти и нощни клубове определено са най-обичайните места за пране на пари на местно ниво. Те отговарят на почти всички изисквания за идеално прикриване на незаконни и/или укрити от данъци бизнес постъпления. Този тип заведения извършват продажби в брой и определят относително високи цени, а клиентите варират в избора на своята консумация. Известно е, че е трудно да се съпоставят разходите за предоставената храна, алкохол и забавления с получаваните приходи.

Подобна е целта на използваните ресторанти за бързо хранене, игрални автомати и киносалони, както и магазините за бижута и скъпи часовници.

Пране на пари чрез използване на законен бизнес (легална фирма)

Един от най-обичайните методи за пране на пари е те да се пречистят през (чрез) легална фирма, известна още като „front” business (фирма – фасада). Подставената (фиктивната) фирма – фасада може да бъде един много ефективен начин да се изперат пари, защото тя осигурява едно сигурно място за организиране и ръководене на престъпна дейност, където идването и тръгването на много хора не би предизвикало прекалено подозрение.

В допълнение, фирмата – фасада, която извършва законен бизнес, осигурява прикритие за доставка и транспорт, свързани с незаконна дейност. Разходите от незаконна дейност могат да бъдат приписани на легалното предприятие и незаконните приходи лесно могат да се поставят (наместят) в предприятието.

Търговия на стоки на едро

Фирмите за дистрибуция на стоки на едро в исторически план са били важна част от прането на пари. Приходите на фирма за продажба на едро типично не са толкова гъвкави, колкото тези на хранителните услуги и операциите с автомати за продажби на дребни стоки, но с разнообразни продуктови линии и фалшиви фактури все пак е възможно да се вкара (инжектира) значително количество незаконни пари в конкретната фирма.

По-важното е, че тази индустрия е идеална за прането на пари от гледна точка на разходите. Дейностите, необходими за развиването на такъв вид фирма, са толкова разнообразни и трудно измерими, че е лесно разходите да бъдат изкуствено завишавани. Нещо повече, сградите на фирмите за продажби на едро, както и техните складове, транспортен парк и контакти със заведенията за продажби на дребно, са все атрактивни фактори.

Много от класическите престъпни дейности (наркотици, търговия с крадени вещи, контрабанда) не са нищо повече от операции по разпространение (дистрибуция) и могат да се прикрият зад този тип бизнес прикритие.

Продажби на недвижими имоти

Продажбите на недвижими имоти също са атрактивен бизнес, защото (най-малкото исторически погледнато) стойността на недвижимите имоти се увеличава. Също така постъпленията от наеми могат да се преправят в счетоводните книги, за да се „преперат“ още средства.

Офшорни зони и фирми

Предпочитащите по-сложни схеми перачи на пари прибягват към контрабанда на пари в страни с офшорни зони и ги депозират по чуждестранна банкова сметка. По-късно тези средства се превеждат по електронен път обратно в България като чуждестранна инвестиция под някаква форма – кредит или капиталова инвестиция. Прието е такива страни да са наричани „страни с данъчен рай“.

Полезна информация за тази сфера на ефективно пране на пари и „Как Бахамите се превърнаха в петролна държава?“⁶³ може лесно да бъде намерена в интернет пространството⁶⁴. Но винаги трябва да се внимава за това дали източниците са надеждни и независими.

Пране на пари чрез търговски сделки

FATF определя прането на пари чрез търговски сделки като „процес на прикриване на постъпленията от престъпления и преместване на стойност чрез използване на търговски транзакции в опит да се легитимира незаконния им произход“⁶⁵. Факторите, които улесняват подобна манипулация, включват огромния обем на международния търговски поток, сложността, свързана с финансовите договорености и обмена на валута, както и ограниченото прибягване до процедурите за проверка между държавите.

⁶³ <https://www.investor.bg/surovini/365/a/kak-bahamite-se-prevyrnaha-v-petrolna-dyrjava-317641/>

⁶⁴ https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2013/04/12/2040633_kraiat_na_tainite/

⁶⁵ FATF-GAFI, Trade Based Money Laundering, Paris, 2006.

Криптовалутите (електронните пари)

За сравнително кратък период от време криптовалутите се превърнаха в нов метод на разплащане и като средство за съхраняване на стойност. Системите за финансови трансакции, базирани на блокчейн технологията, обещаваат по-бързи, по-евтини и анонимни трансакции. Оттук скоростта на осъществяване на трансакциите и глобалната наличност на криптовалутите, при недостига на нормативна регулация, прескачането на традиционни и на установени финансови посредници, както и потенциалът да се скрие истинската самоличност на собствениците ги правят привлекателен метод за умелите перачи на пари.

Полезно е и наскоро публикуваното изследване на Недялко Вълканов⁶⁶, което очертава и други тенденции на използване на решения чрез най-новите технологии, прилагани в противодействието на прането на пари в близко бъдеще.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО № 5: Преводът от директивите на Европейския съюз на дю дилидженс като проверка и последствията от това

В Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМСИП) с последните изменения от бр. 18 от 28 февруари 2020 г. се изисква от лицата по чл. 4, включително регистрираните одитори и лицата, предоставящи счетоводни услуги и/или данъчни консултации, да извършват основно 5 вида проверки, едно изясняване и две оценки на риска:

1. комплексна проверка – глава втора, раздел I – II, чл. 10 – 24;
2. опростена комплексна проверка – глава втора, раздел III, чл. 25 – 34;
3. разширена комплексна проверка – глава втора, раздел IV, чл. 35 – 51;
4. идентифициране на клиенти и проверка на идентификацията – раздел V, чл. 52 – 58;
5. идентифициране на действителните собственици и проверка на тяхната идентификация – раздел VI, чл. 59 – 65;
6. изясняване на произхода на средствата – раздел VII, чл. 66;
7. оценка на риска – глава седма, раздел I – II, чл. 95 – 100.

От информацията по-горе може да се придобие ясна представа за обема, характера и съдържанието на конкретните и специфични дейности и процедури, които трябва да бъдат извършвани текущо и периодично от задължените, според чл. 4 на ЗМСИП, лица.

Основното предизвикателство според нашето изследване не възниква от самото наименование „проверки“, а от превода на ЕС

---

⁶⁶ Valkanov, N. Smart Compliance or How New Technologies Change Customer Identification Mechanisms in Banking, Electronic Journal “Economics and Computer Science”, Issue 2, 2019.

директивите, в които става дума за дю дилиджънс (due diligence). Някой може и да не вижда разликата между оригинала и превода, след като подробно в ЗМСИП и Правилника по прилагането му са описани процедурите и действията, които трябва да бъдат извършвани.

На такива „хейтъри“ на нашите аргументи бихме могли да зададем и следния въпрос: Защо „customer due diligence“ не беше преведен като „одит на клиента“, „ревизия на клиента“ или „инспекция на клиента“?

Отговорът ни, а и на всеки, който е запознат с бизнес ангажимента за дю дилиджънс, е, че това е частно разследване с всички произтичащи детайли и последствия от неговите резултати.

За основните характеристики на този бизнес ангажимент може да се получи по-подробна информация от различни публикации на ОЕСД, но основните характеристики на процеса „дю дилиджънс“ са представени в последователността на това, че „...дю дилиджънс е:

- превантивен;
- включва множество процеси и цели;
- базиран на оценката на риска;
- включващ създаване на приоритети (на базата на оценката на риска);
- динамичен;
- неподменящ отговорностите;
- базиран на международни стандарти;
- адекватен на фирмената специфика;
- адаптиращ се към ограниченията на бизнес взаимоотношенията;
- базиран на взаимодействие със заинтересованите страни;
- включващ непрекъсната комуникация...“⁶⁷

Проследявайки съдържанието на ЗМСИП и на Правилника за приложението му и сравнявайки ги с цитираните по-горе основни характеристики, бихме могли да направим извода, че можем да разчитаме на вече възприетия подход и методики на тази международна организация при създаването на свои собствени методики за проверките на клиентите и оценката на рисковете, свързани с вероятното пране на пари.

Новото и при двата нормативни акта е, че чрез тях на практика се въвежда промяна на слогана „Опознай своя клиент – KYC“ с този за „Провери своя клиент – CDD“. Тази промяна води и до коренна промяна във взаимоотношенията на задължените субекти по чл. 4 на ЗМСИП със своите потенциални и/или настоящи клиенти.

---

⁶⁷ OECD, Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct, OECD, 2018, pp.16-18.

Промяната във взаимоотношенията отчетливо се потвърждава чрез изискванията за това, че получените твърдения от клиента трябва да бъдат проверявани, потвърждавани и/или отхвърляни. Именно в това се състои и разликата между „проверка на клиента“ и „дю дилиджънс на клиента“. Впрочем това е и оригиналният термин – customer due diligence – CDD, възприет в терминологията на международните регулации на противодействието на прането на пари.

Важно за нас в това изследване е да направим разграничението в смисъла и характеристиката на оригиналния термин „дю дилиджънс на клиента“ и „проверка на клиента“ с възприетите ѝ разновидности на комплексна, опростена и разширена.

Ако се следва логиката на превода, като „проверки“ могат да бъдат превеждани и използвани и термините „одит“, „ревизия“ и „инспекция“, но всеки един от тези термини се покрива с конкретно съдържание и описание и запазва своята същност. Като че ли чрез превода на „дю дилиджънс на клиента“ като „проверка на клиента“ реално се „маскира“ и изключително важният и опасен понякога завършек на такива проверки, водещи до закани, репресии и саморазправа от страна на клиентите, за които има информация за съмнителни операции, докладвана „където трябва“ от задължените, според чл. 4 на ЗМСПИ, лица.

Друг важен момент, който не трябва да се забравя и задължително да се има предвид, е, че прането на пари е престъпление, прикриващо друго предикатно престъпление. Тук става дума и за престъпници, притежаващи богатия арсенал от лъжи, измами, хитрости, пари за умни консултанти и за корумпиране на политици и висши държавни служители.

Дори само този аргумент, базиращ се на крайната оценка за риска от корупция в България, оценка, извършена от ДАНС чрез Националната оценка за риска за пране на пари и финансиране на тероризма за 2019 г.⁶⁸, може да послужи като формиране на сериозно професионално отношение към обучението, квалификацията и експертизата на всички, които са длъжни да спазват изискванията на ЗМСИП и Правилника за приложението му.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО № 6: Други – чрез други изследвания и публикации

Нека приключим с възможността други изследвания и публикации да отразят всяко едно възникнало предизвикателство, свързано с ефективното противодействие на прането на пари и финансирането на тероризма.

---

⁶⁸ <http://www.dans.bg/bg/msip-091209-menu-bul/rezultatirisk-mitem-bg>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.

Заклучение

Тази студия представя проучване и изследване на най-новите достижения в областта на борбата с изпирането на пари, предлагайки и нови подходи за противодействие, включващи въвеждането на термините „пари за изпиране“, генерирани от предходните престъпления, и описанието на термина „пред-пране“ – отнасящ се до етапа, предшестващ класическите етапи „пласиране (въвеждане)“, „разслояване“ и „интегриране“.

Настоящото ни национално законодателство за противодействие прането на пари прехвърля основната част от тежестта за проверяване, оценяване на риска, разкриването и докладването за евентуално пране на пари на определени групи физически и юридически лица, към които под № 12 и № 13 в чл. 4 от ЗМСИП спадат регистрираните одитори и лицата, предоставящи счетоводни услуги и/или данъчни консултации.

В тази студия очертаваме и някои възникващи предизвикателства за тези две оценени като високорискови групи професионалисти, отговорни за ефективното прилагане на законодателните изисквания.

Извършените описание и анализ на всяко едно от представените предизвикателства биха могли да подпомогнат решаването на реални практически проблеми, които биха възникнали в ежедневната практическа дейност на задължените, според чл. 4 на ЗМСИП, лица.

Представените примери, хипотези, аргументи и изводи биха могли да предизвикат иницирането на нови дискусии, несъгласия и отричания, нововъведения и иновации, водещи до осъществяването на други нови научни и практико-приложни изследвания и подобни публикации в областта на ефективното противодействие на прането на пари в национален и световен мащаб.

Библиографска справка:

1. Алдимиров, Н. *Процесът на изпиране на пари и превенцията му в търговските банки*, ИК-УНСС, 2017 г.
2. Асоциация за противодействие на икономическите измами, www.acefraud.org
3. Вейсел, Али. *Отговорности на регистрирания одитор за прилагане на мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма*, ВУЗФ.
4. Вълканов, Н. *Прането на пари в банковата система (механизми, диагностика, мерки за противодействие)* – Дисертация за доктор, ИУ-Варна, 2012 г.
5. Вълканов, Н. *Банковата система и прането на пари*, Варна: Е-литера Софт, 2019 г.
6. Вълканов, Н. *Compliance в помощ на финансовото регулиране*, Наука и икономика, Варна, 2019 г.

7. Вълканов, Н. Акценти от последните промени в нормативната рамка срещу прането на пари, *Известия – ИУ Варна*, 1/2019 г.
8. Гешев, И., Н. Марин. Системата „хавала“ – между обичайното право и организираната престъпност, *Economics and Law*, Volume: II, Issue: I, 2020, pp. 1-15.
9. Динев, Д. Икономическите измами – I част, АПИИ, София, 2006 г.
10. Динев, Д. Икономическите измами – II част, ИЕПИ, София, 2012 г.
11. Динев, Д. Общото между прането на пари и академичното плагиотство. Докладът е публикуван на следния адрес: <https://youtu.be/dPJyhsS04w>
12. Динев, Д. Прането на пари: разпознаване, разкриване и превенция. // Юбилейна конференция на ФСФ – УНСС, София, 2007 г.
13. Закон за мерките срещу прането на пари, изм. и доп., ДВ, бр. 18 от 28 февруари 2020 г.
14. ИДЕС, Изпиране на пари посредством търговски сделки, бр. 3/2014 г., превод от английски език.
15. Налбантов, Ст. Явлението „Пране на пари“ като заплаха за стабилността на националните икономики, *Списание „Диалог“*, 3, 2013 г.
16. Петрунов, Г. Добри практики за противодействие на изпирането на пари, *РискМонитор*, 2010 г.
17. Петрунов Г., Т. Трифонов. Противодействие и отнемане на незаконно придобито имущество, *ИК-УНСС*, 2020 г.
18. Резюме на Националната оценка на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма за България, <http://www.dans.bg/bg/msip-091209-menu-bul/rezultatirisk-mitem-bg>, стр. 8.
19. Соня Корстание-Мааскант и Дирк Колкман. Специфични насоки относно спазване изискванията на Закона за (предотвратяване) изпирането на пари и финансиране на тероризма от счетоводители, данъчни консултанти, счетоводни фирми и всички останали институции, посочени в член 1, параграф 1 а, подточки 11, 12 и 13 от Закона за (предотвратяване) изпирането на пари и финансиране на тероризма, *ИДЕС*, бр. 2/2014 г.
20. FATF-GAFI, Изпиране на пари посредством търговски сделки, *ИДЕС*, бр. 3/2014 г.
21. FATF, *Guidance on the risk-based approach to combating money laundering and terrorist financing High Level Principles and Procedure*, Paris, 2006.
22. FATF (2019), *Risk-based Approach for the Accounting Profession*, FATF, Paris.

23. FATF-GAFI, *Trade Based Money Laundering*, Paris, 2006.
24. FATF – Egmont Group (2020), *Trade-based Money Laundering: Trends and Developments*, FATF, Paris, France, <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/trade-based-money-laundering-trends-and-developments.html>
25. FATF (2012-2020), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*, FATF, Paris, France, www.fatf-gafi.org/recommendations.html
26. OECD, *Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*, OECD, 2018, pp.16-18.
27. Valkanov, N. *Smart Compliance or How New Technologies Change Customer Identification Mechanisms in Banking*, *Electronic Journal "Economics and Computer Science"*, issue 2, 2019.
28. <http://www.acefraud.org/bookstore/index.html>
29. https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2013/04/12/2040633_kraiat_na_tainite/
30. https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2019/10/02/3970769_nasurchavaneto_na_kartovite_razplashtaniia_moje_da/, посетен за последен път на 30.12.2020 г.
31. <https://cutt.ly/9h7xCe9>
32. <https://cutt.ly/7h1NbjI>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.
33. <https://cutt.ly/8gVc7Ws>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.
34. <https://cutt.ly/rh7HQP6>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.
35. <https://cutt.ly/ugVPK4g>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.
36. <http://www.dans.bg/bg/msip-091209-menu-bul/rezultatirisk-mitem-bg>, посетен на 23.12. 2020 г.
37. <https://dnes.dir.bg/temida/arabadzhievi>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.
38. <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/mvf-sivata-ikonomika-v-bylgariia-e-sred-naj-visokite-v-evropa-2203041>, посетен за последен път на 30.12.2020 г.
39. <https://dariknews.bg/novini/liubopitno/amerikancite-kytat-pari-vyv-frizera-886182>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.
40. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0308:EN:HTML>
41. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0097>
42. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32005L0060>

43. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849>
44. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>
45. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.284.01.0022.01.ENG
46. www.fatf-gafi.org/publications/documents/rba-accounting-profession.html
47. <https://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering>, последно посетен на 23.12. 2020 г.
48. <https://www.investor.bg/surovini/365/a/kak-bahamite-se-prevurnaha-v-petrolna-dyrjava-317641/>
49. <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2137182924>, посетен за последен път на 10.11.2020 г.
50. <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/158965452>, посетен за последен път на 10.11.2020 г.
51. https://money.bg/politics/es-prie-paketa-ot-750-miliarda-evro-sled-kato-polsha-i-ungariya-vdignaha-vetoto-si.html?utm_source=news.bg&utm_medium=article&utm_campaign=si-debar
52. <https://www.minfin.bg/document/9726:2>, посетен за последен път на 23.12.2020 г.
53. <https://profit.bg/svezho/15-mln-evro-skriti-vav-falshiva-stena-otkriha-v-italiya-video/>, посетен за последен път на 23 декември 2020 г.
54. <https://www.segabg.com/node/92368>, посетен за последен път на 30.12.2020 г.
55. <https://www.statista.com/statistics/250935/big-four-accounting-firms-breakdown-of-revenues/>
56. <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>, посетен на 23.12.2020 г.
57. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2011/October/illicit-money-how-much-is-out-there.html>
58. https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf, посетен за последен път на 23.12.2020 г.